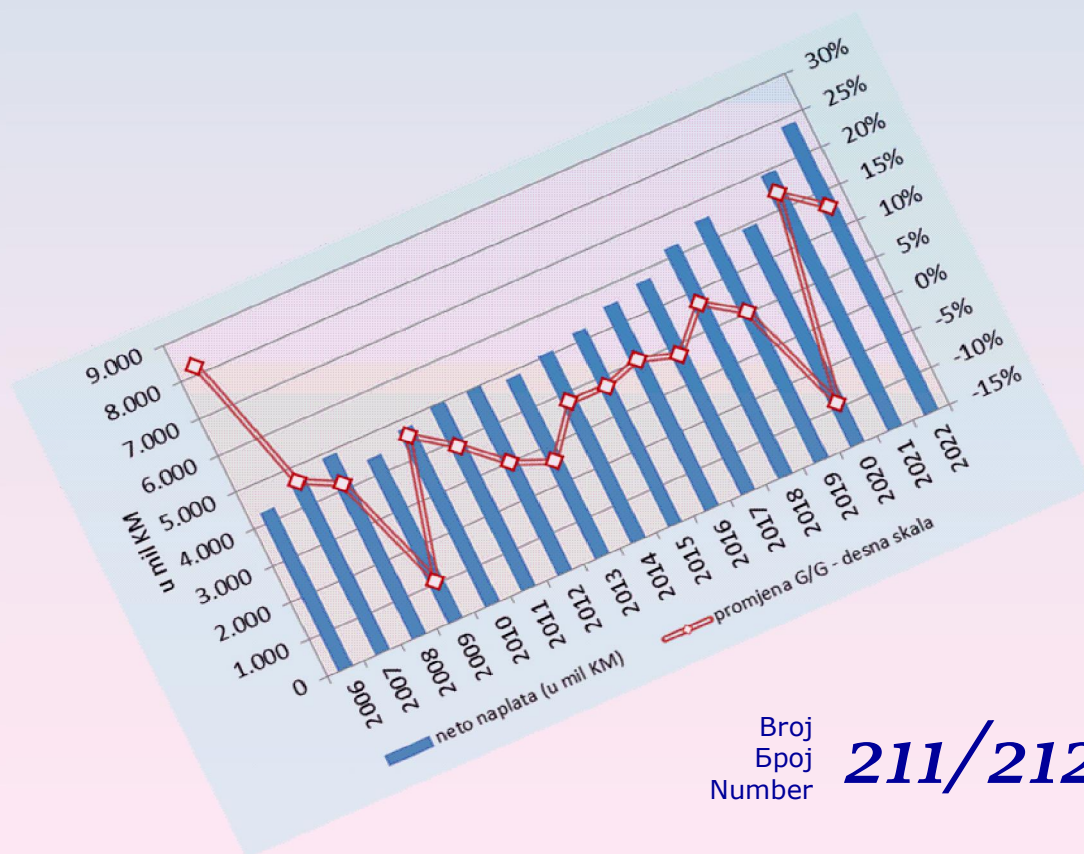

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

OMA Bilten

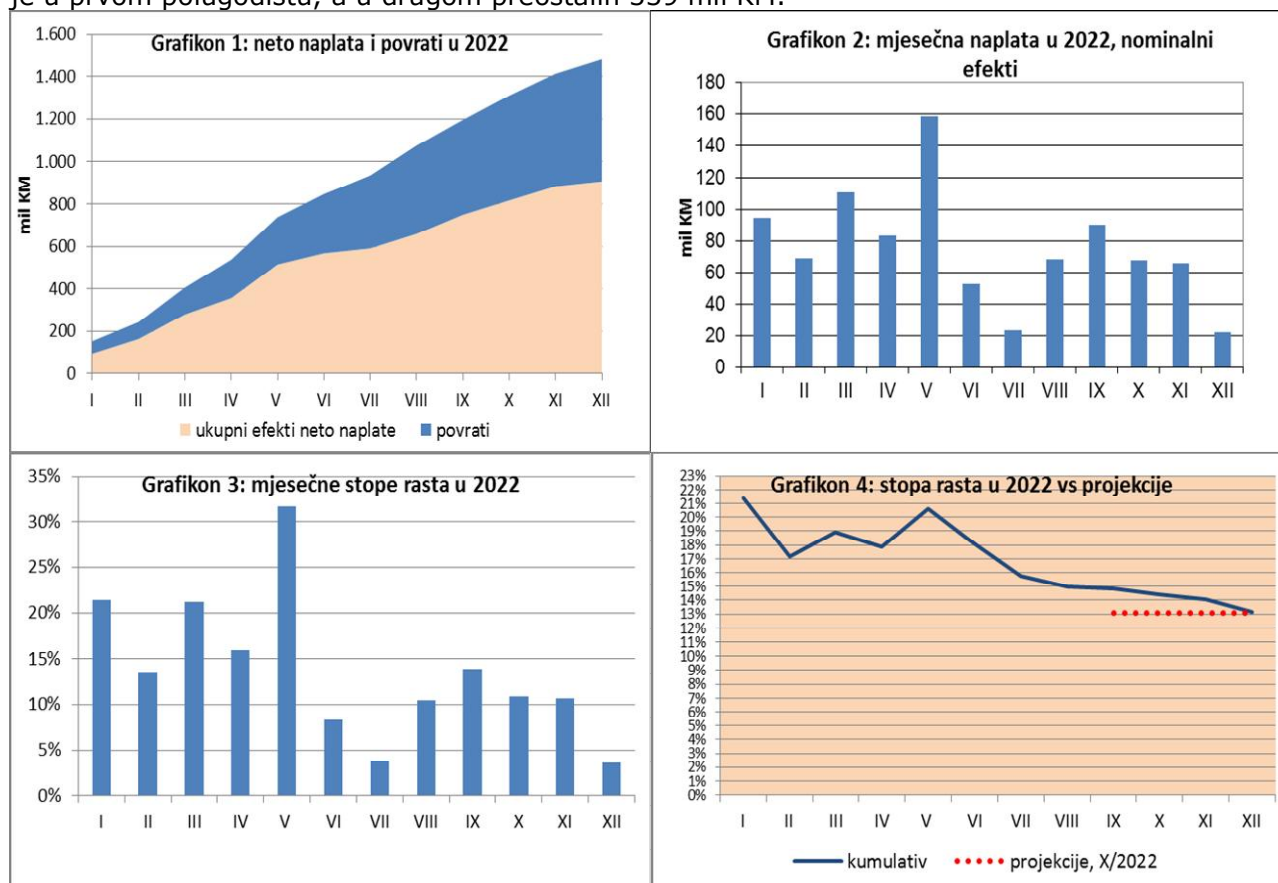
Broj
Број
Number

211/212

januar/februar 2023 – siječanj/veljača 2023 – јануар/фебруар 2023 – January/February 2023

Uz ovaj dvobroj

Prema preliminarnom izvještaju o gotovinskom toku na JR UNO u 2022. godini bruto naplata neizravnih poreza bila je veća za 1,48 mlrd KM nego u 2021. Istodobno, isplate povrata su bile veće za čak 573 mil KM (Grafikon 1). U konačnici, neto naplata neizravnih poreza u 2022. je iznosila 7,827 mlrd KM, a u odnosu na 2021. veća je za **907,5 mil KM**, odnosno za **13,1%**. Prikaz mjesečnih suficita neto naplate (Grafikon 2) i mjesečnih stopa rasta (Grafikon 3) ukazuje na divergentna kretanja u prvih pet mjeseci u odnosu na ostatak 2022. godine, kao posljedice niske osnovice za usporedbe u prvom polugodištu 2021., kada su bile na snazi restrikcije zbog koronavirusa. Zbog efekta baze čak 63% suficita neto naplate u 2022. (ili 569 mil KM) ostvareno je u prvom polugodištu, a u drugom preostalih 339 mil KM.

Prema revidiranim projekcijama Odjeljenja iz listopada 2022. (vid. http://www.oma.uino.gov.ba/bilteni/Oma_Bilten_hr_209_210.pdf) za 2022. **projektirana je ukupna neto naplata od 7,828 mlrd KM i rast od 13,1%**. S obzirom na iznos ostvarene neto naplate u 2022. može se zaključiti da su **revidirane projekcije izvršene 100%** (Grafikon 4).

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Specifičnosti porezne strukture BiH u svjetlu uvođenja diferenciranih stopa PDV-a	2
Neizravni porezi u % BDP-a: promjene u 2021. godini i komparacija sa članicama EU	26
Analiza raspodjele prihoda od neizravnih poreza za 2022. godinu – trendovi i struktura	22

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Specifičnosti porezne strukture BiH u svjetlu uvođenja diferenciranih stopa PDV-a

(piše: dr.sc. Dinka Antić)

Fiskalni sustav Bosne i Hercegovine odlikuje niz specifičnosti i paradoksa, u odnosu na druge zemlje, na prvom, mjestu, specifično ustavno uređenje Bosne i Hercegovine, sa jako visokim stupnjem fiskalne decentralizacije, s jedne strane, i visok stupanj centralizacije poreza iz kojih se financiraju sve razine vlade, sa velikim stupnjem međuovisnosti centralne i entitetskih vlada u pogledu politike, administriranja i raspodjele, s druge strane. Navedene specifičnosti odrazile su se i na sustav PDV-a, koji se u velikoj mjeri razlikuje od standardnih PDV-e sustava suvremenih država. Specifičnosti se ogledaju u (i) neuobičajenom institucionalnom ustrojstvu administriranja PDV-om, koji podrazumijeva uspostavu porezne administracije za neizravne poreze, koja objedinjuje carinsku i poreznu funkciju; (ii) jedinstvenom konceptu upravljanja politikom PDV-a, te (iii) jedinstvenom konceptu raspodjele neizravnih poreza, uključujući i prihoda od PDV-a, koji se bazira na krajnjoj potrošnji iskazanoj na PDV-e prijavama. Sveobuhvatna analiza implikacija inicijativa za uvođenje diferenciranih stopa PDV-a treba da uključi i sagledavanje utjecaja navedenih specifičnosti sustava PDV-a i ograničenja politike PDV-a koja nameću. Konačno, za razliku od većine zemalja, dominacija prihoda od PDV-a u poreznoj strukturi BiH je tih razmjera, da od naplate PDV-a ovisi financiranje proračuna svih razina vlasti u BiH, te bi se svaka inicijativa koja bi mogla dovesti do gubitaka prihoda i porezne evazije trebala razmotriti u svjetlu utjecaja na poreznu strukturu BiH.

FAKTORI EVOLUCIJE POREZNIH STRUKTURA

Porezni sustavi u državama u svijetu se razlikuju u tolikoj mjeri da je nemoguće naći dvije države koje imaju istovjetne porezne sustave, ne samo u pogledu poreznih oblika ili stope poreza, već i u pogledu svih ostalih elemenata oporezivanja (porezna osnovica, odbici, oslobođanja, olakšice). Faktori koji mogu da utječu na evoluciju i strukturu poreznih sustava su mnogobrojni. **Historijski razvoj poreza i tradicija** u najvažnijim državama svijeta odredili su i poreznu strukturu država koje su im bile potčinjene¹. **Politički faktori** su, historijski gledano, u velikoj mjeri utjecali na formiranje strukture poreznih sustava kakve danas nalazimo u većini država². Poznat je primjer socijalističkih država koje su, zbog podržavanja gospodarstva i sredstava za proizvodnju, fokus oporezivanja usmjeravale na oporezivanje potrošnje širokom skalom diferenciranih poreza. Unutarnje uređenje države, u smislu unitarnog ili federalnog ustroja, značajno utječe na strukturu poreznih prihoda. Porezni sustav je kompleksniji što je struktura države kompleksnija, budući da svakoj razini vlasti može biti dodijeljen određeni stupanj fiskalne autonomije. Procesi fiskalne decentralizacije su doveli do jačanja fiskalnih nadležnosti nižih razina u sferi izdataka, ali ne i u sferi poreza³. Razlog za taj raskorak nalazi se u karakteristikama većine glavnih poreznih oblika (PDV, trošarine, porez na dobit) da veću izdašnost pokazuju ukoliko se uvode i ubiru centralizirano. Prelazak većine država sa oporezivanja porezom na promet na PDV je u velikoj mjeri utjecao da centralizacija nadležnosti za poreze postane globalni trend. Na strukturu poreznih sustava utjecali su i određeni **socijalni faktori**.⁴ **Ekonomski faktori**, poput razvijenosti gospodarstva i stupnja

¹ Npr. francuski, britanski, španjolski porezni sustav, koji je zatečen u momentu oslobođanja od kolonijalizma, je zadržan u tim zemljama sve do danas (npr. oporezivanje prema kriteriju izvora u Latinskoj i Južnoj Americi). Velika sličnost poreznih sustava može se naći u državama koje su imale isti razvojni put (npr. skandinavske zemlje) ili su bile dio političkih integracija (npr. zemlje socijalističkog lagersa su imale slične porezne sustave po uzoru na SSSR).

² Npr. potreba za financiranjem velikih svjetskih ratova u XX stoljeću je primorala fiskalne vlasti najvećih zemalja da porezne sustave privremeno uvedu izdašne poreze poput poreza na promet i poreza na dohodak.

³ Time je narušeno načelo javnih financija da „financije prate izdatke“, dok su fiskalne neravnoteže na nižim razinama vlasti povećane, što vodi rastu zaduženosti.

⁴ Razina obrazovanja i tehnološke pismenosti, struktura radne snage, sklonosti građana ka potrošnji i štednji, utječu na fiskalne vlasti da se opredijele za određene porezne oblike. Na strukturu poreza utječe i razina svijesti građana o poželjnom i potrebnom stupnju fiskalnog opterećenja. U skandinavskim zemljama, u kojima postoji razvijena svijest o društvu blagostanja, država građanima pruža visok stupanj socijalnog blagostanja i sigurnosti, tako da su građani spremni da prihvate velika porezna zahvatanja. Za ilustraciju: Porezno opterećenje u skandinavskim zemljama u 2019. iznosilo je u Finskoj 50% BDP, Danskoj 46% BDP, a u Švedskoj 43% BDP. Uključeni su porezni prihodi i prihodi od obveznog socijalnog

otvorenosti ekonomije značajni su faktori koji mogu biti presudni za izbor poreznih oblika. Naime, u manje razvijenim državama sa niskim životnim standardom i niskom ekonomskom osnovom za razvitak gospodarstva ne može se očekivati da će se proračun financirati iz oporezivanja dohotka i dobiti kompanija. U takvim situacijama manje razvijene zemlje se opredjeljuju za oporezivanje potrošnje (PDV, trošarine). Raspoloživost prirodnih bogatstava može opredijeliti vlade da uvedu poreze na eksploataciju prirodnih bogatstava. Otvorenost ekonomije utječe na naplatu prihoda na međunarodne transakcije prometa dobara, usluga, ljudi i kapitala. Iz tog razloga zatvorene ekonomije ne mogu računati na izdašnije prihode na uvoz dobara ili financijske transakcije kao što mogu otvorene zemlje. **Integracioni faktori** djeluju na porezne sustave država koje stupaju u ekonomske integracije na više načina. S jedne strane, u uvjetima širenja europskih integracija, države koje su članice EU i koje pretendiraju na članstvo moraju uskladiti nacionalne porezne sustave sa europskim pravnim okvirom, što podrazumijeva proces harmonizacije porezne legislative i prakse sa minimalnim standardima oporezivanja koji su propisani na razini EU. Na taj način nove članice restrukturiraju nacionalne porezne sustave u skladu sa minimalnom poreznom strukturom koju propisuje EU. U pogledu razvoja porezne strukture ekspanzija integracionih procesa dovodi do ukidanja fiskalnih granica između država članica ekonomske integracije sa posljedicom rapidnog opadanja značaja carinskih prihoda u odnosu na ukupne javne prihode (Antić, 2018). **Demografske promjene** u smislu starenja stanovništva su dovele do značajnih promjena u poreznim strukturama suvremenih država posljednjih decenija u vidu povećanja doprinosa socijalnog osiguranja.

SPECIFIČNOSTI POREZNE STRUKTURE BIH

Evolucija poreznog sustava BiH obilježena je djelovanjem nekoliko, gore pobrojanih, faktora:

- historijsko naslijeđe socijalističkog uređenja, koje je ostavilo traga na strukturi u kojoj dominiraju neizravni porezi i socijalni doprinosi;
- nizak ekonomski razvitak, koji se odražava u vidu niskog udjela izravnih poreza;
- decentralizirano ustavno-političko uređenje, čija su posljedica složen i fragmentiran porezni sustav i porezna politika;
- integracioni procesi, koji su podrazumijevali uvođenje PDV-a u skladu sa direktivama EU, postepeno ukidanje carina na uvoz iz EU, te usklađivanje oporezivanja duhanskih prerađevina i derivata nafte u skladu sa minimalnim standardima EU.

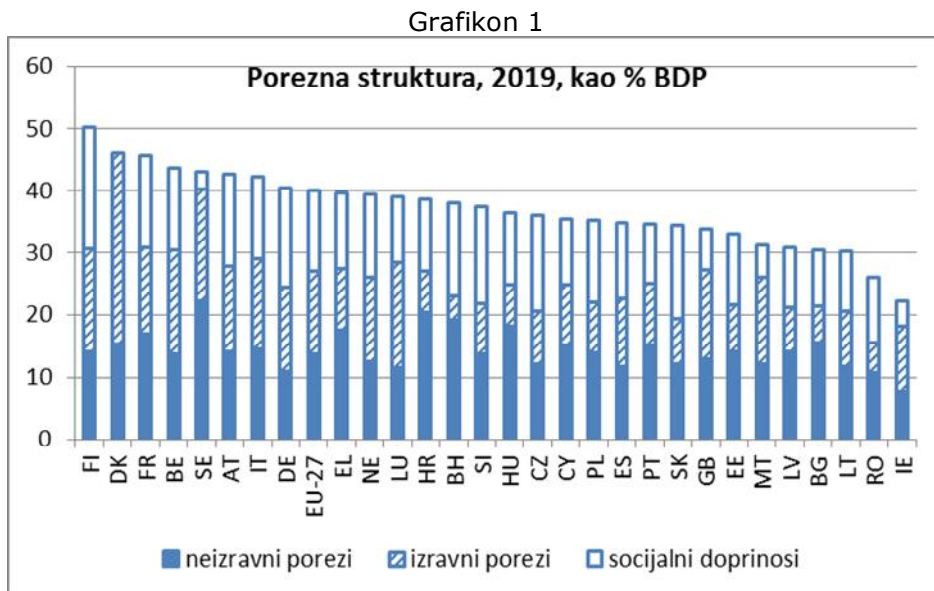
Bez obzira na činjenicu da nema identičnih poreznih sustava u svijetu pod djelovanjem mnogobrojnih faktora proces evolucije oporezivanja je doveo do formiranja osnovne strukture ili „kostura“ poreznih sustava koja je zastupljena u poreznim sustavima skoro svih država svijeta. Osnovnu strukturu poreznih sustava svih suvremenih država, pa tako i članica⁵ EU, čine izravni porezi (oporezivanje pojedinca - porez na dohodak, oporezivanje korporacija - porez na dobit i porezi na imovinu), neizravni porezi (porez na promet/PDV, trošarine, carine) i socijalni doprinosi.

osiguranja. Izvor: European Commission (2021). Za usporedbu, ukupno porezno opterećenje u BiH iznosi 38% BDP. Izvor: IMF (2022).

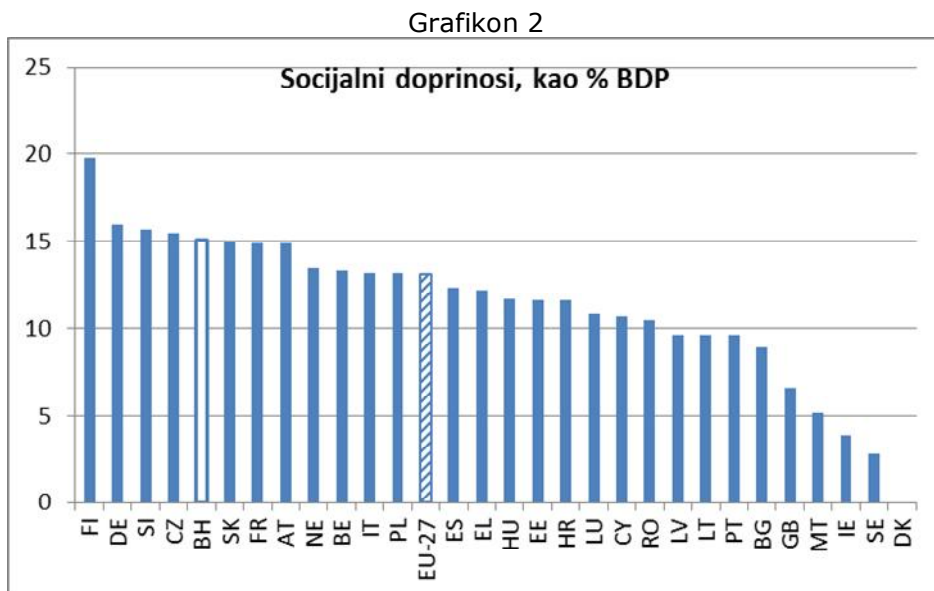
⁵ Skraćenice: AT-Austrija, BE-Belgija, BG-Bugarska, CZ-Češka, CY-Cipar, DE-Njemačka, DK-Danska, EE-Estonija, EL-Grčka, ES-Španjolska, FI-Finska, FR-Francuska, GB-V.Britanija, HR-Hrvatska, HU-Mađarska, IE-Irska, IT-Italija, LV-Latvija, LT-Litvanija, LU-Luksemburg, MT-Malta, NL-Nizozemska, PL-Poljska, PT-Portugal, RO-Rumunjska, SE-Švedska, SI-Slovenija, SK-Slovačka.

POREZNA STRUKTURA ČLANICA EU VS BiH

Usporedni prikaz porezne strukture⁶ članica EU i BiH na Grafikonu 1 ukazuje na nekoliko zaključaka. Prvo, porezno opterećenje, uključujući i socijalne doprinose, članica EU dostiže čak 50% BDP (Grafikon 1). Po visini ukupnog poreznog opterećenja BiH je u sredini europskih zemalja, a 16 članica ima niže porezno opterećenje.

Izvor: podaci za EU - European Commission (2021); podaci za BiH - IMF (2022); prikaz autora.

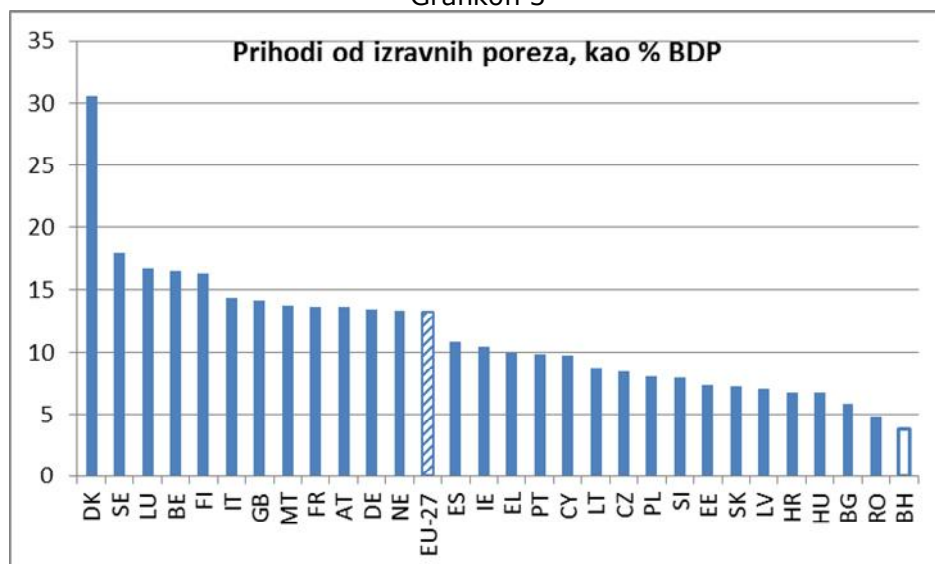
Izvor: podaci za EU - European Commission (2021); podaci za BiH - IMF (2022); prikaz autora.

⁶ Podaci o poreznoj strukturi članica EU i BiH odnose se na 2019. godinu, jer se radi o posljednjim dostupnim službenim podacima. Nadalje, fiskalna 2019. je pogodnija godina za strukturalne analize, za razliku od 2020. i 2021. godine, koje su bile pod utjecajem efekata pandemije koronavirusa. Izvori podataka za analizu porezne strukture: (i) za članice EU za 2019: European Commission. (2021), (ii) za BiH za 2019: IMF. (2022).

Pregled poreznih struktura članica EU pokazuje i da BiH ima visoka davanja za doprinose socijalnog osiguranja, iznad prosjeka EU-27, a samo četiri članice EU imaju veći udio socijalnih doprinosa (Grafikon 2). Potrebno je napomenuti da Danska nema u svom poreznom sustavu socijalne doprinose, te da usluge iz tog spektra financira isključivo iz poreza. S obzirom na diskrepancu između visokih izdvajanja za socijalne usluge i njihova kvaliteta očigledno je da je u BiH nužno redefiniranje i restrukturiranje sustava socijalne zaštite, ne samo u pogledu iznalaženja izvora financiranja socijalnih usluga već i u pogledu restrukturiranja na strani izdataka.

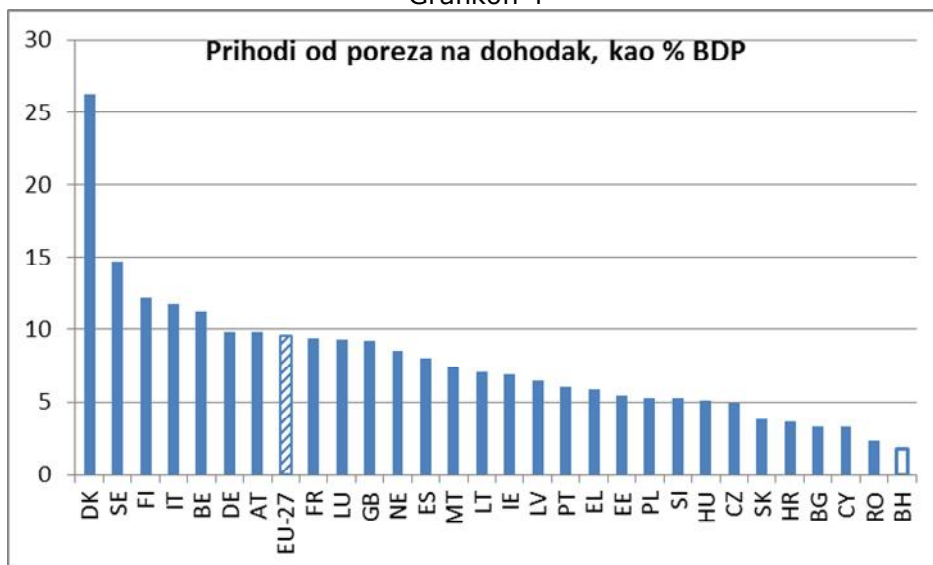
S druge strane, po udjelu izravnih poreza BiH je na začelju liste europskih zemalja (Grafikon 3), što odražava slabu ekonomsku osnovu i niske zarade u BiH. Prihodi od poreza na dohodak su skoro identični prihodima od poreza na dobit, mjereno kao postotak BDP, ali je relativna pozicija BiH u pogledu poreza na dohodak (Grafikon 4) u odnosu na članice EU mnogo lošija nego kada se radi o porezu na dobit (Grafikon 5). Niske zarade i niske stope poreza na dohodak, uz ograničen obuhvat oporezivanja u odnosu članice EU, imaju za posljedice nisku razinu prihoda od poreza na dohodak. S obzirom da je porez na dohodak izvor za financiranje nižih razina vlasti u BiH niska naplata pojačava ovisnost o neizravnim porezima.

Grafikon 3

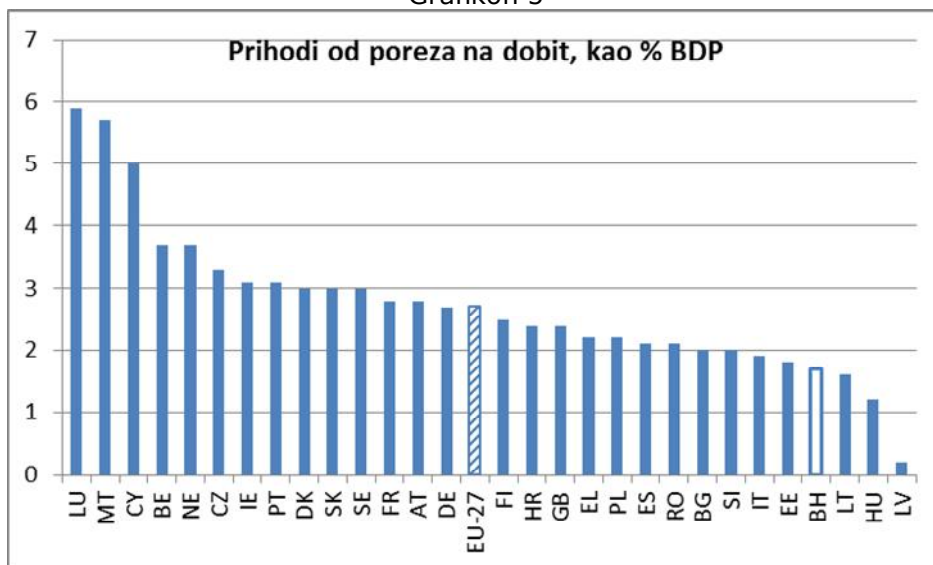
Izvor: podaci za EU - European Commission (2021); podaci za BiH - IMF (2022); prikaz autora.

Grafikon 4

Izvor: podaci za EU - European Commission (2021); podaci za BiH - IMF (2022); prikaz autora.

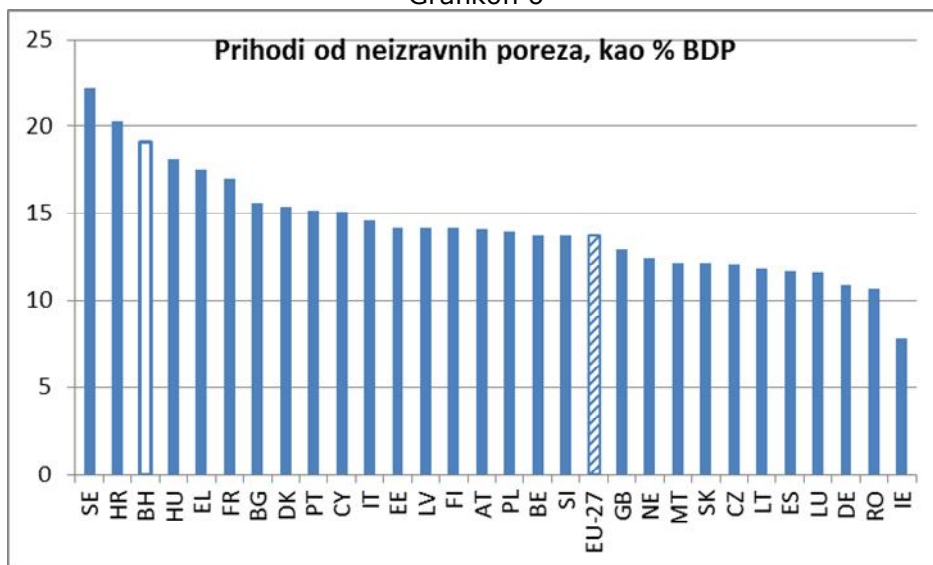
Grafikon 5

Izvor: podaci za EU - European Commission (2021); podaci za BiH - IMF (2022); prikaz autora.

Kao posljedica djelovanja navedenih faktora dominantni porez u strukturi poreznih prihoda u BiH je PDV, pa potom trošarine. S obzirom na složeni fiskalni sustav BiH PDV je dominantan izvor financiranja proračuna svih razina vlasti (BiH, entiteti, kantoni/županije, lokalne zajednice).

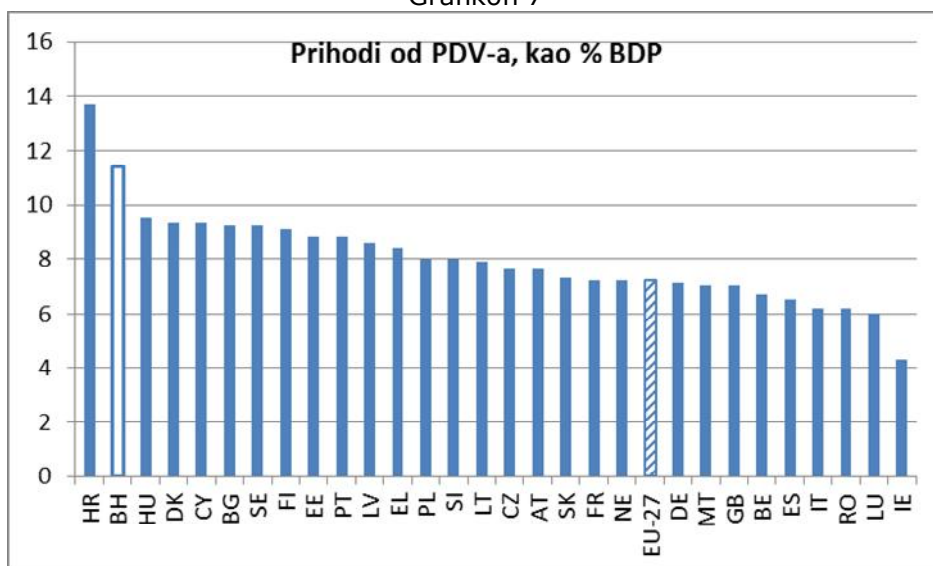
Grafikon 6

Izvor: podaci za EU - European Commission (2021); podaci za BiH - IMF (2022); prikaz autora.

Komparativna analiza visine prihoda od PDV-a mjerene % BDP u članicama EU pokazuje da samo dvije članice, Švedska i Hrvatska, imaju veći udio neizravnih poreza (Grafikon 6). Međutim, kada se radi o PDV-u, ispred BiH, po udjelu prihoda od PDV-a mjereno % BDP ima samo Hrvatska. Isto tako, % udjela PDV-a u BiH je daleko iznad prosjeka EU-27 (Grafikon 7).

Grafikon 7

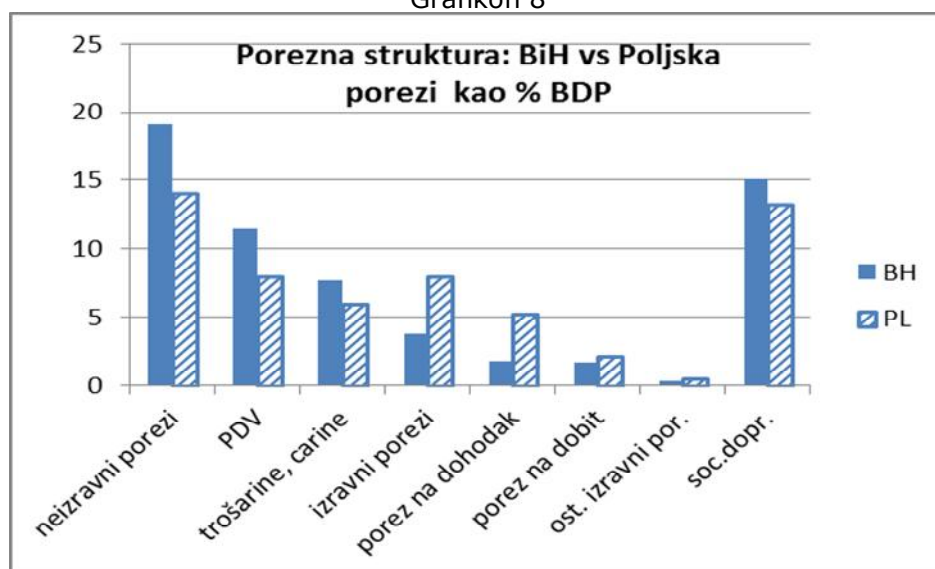
Izvor: podaci za EU - European Commission (2021); podaci za BiH - IMF (2022); prikaz autora.

POREZNA STRUKTURA KAO OGRANIČENJE POLITIKE PDV-A U BIH

Analiza porezne strukture BiH i komparacija sa poreznim strukturama članica EU ukazuje na zaključak da BiH u ogromnoj mjeri ovisi o naplati prihoda od PDV-a. S druge strane, članice EU, pogotovo one starije iz EU-15, imaju izbalansirane udjele neizravnih i izravnih poreza, što im relaksira moguće porezne mjere, koje mogu uključivati proširenje opsega za primjenu sniženih

stopa PDV-a, pa čak i privremeno ukidanje PDV-a na esencijalna dobra, kao što se, npr. desilo u Poljskoj, za vrijeme energetske krize i rata u Ukrajini. Prilikom predlaganja inicijativa za preuzimanje istih ili sličnih poreznih mjera u BiH od neke zemlje potrebno je prethodno detaljno analizirati porezni sustav i poreznu strukturu u toj zemlji. Komparacija porezne strukture BiH i Poljske pokazuje da je Poljska u manjoj mjeri ovisna o financiranju iz prihoda od PDV-a, trošarina i carina u odnosu na BiH (Grafikon 8). S druge strane, Poljska ima daleko veću naplatu poreza na dohodak i poreza na dobit, što može poslužiti za kompenziranje gubitaka prihoda od PDV-a. Konačno, socijalni doprinosi u Poljskoj su manji nego u BiH, mjereno %BDP, što smanjuje pritisak na proračune, a ujedno predstavlja pozitivan faktor za porezne reforme, za razliku od BiH, koja, i pored visokih socijalnih doprinosa, iz proračuna dotira socijalne fondove. To je dodatni faktor koji umanjuje fleksibilnost fiskalnih vlasti BiH prilikom kreiranja poreznih mjera. Situacija je dodatno teža u BiH imajući u vidu složenu fiskalnu strukturu BiH u kojoj sve razine vlade ovise o financiranju iz neizravnih poreza.

Grafikon 8

Izvor: podaci za EU - European Commission (2021); podaci za BiH - IMF (2022); prikaz autora.

Može se zaključiti da uvođenje mjera koje bi mogle proizvesti gubitke prihoda od PDV-a može ugroziti financiranje razina vlade, pogotovo lokalnih zajednica, koje imaju ograničene porezne ovlasti, a imaju manje mogućnosti za zaduživanje ili se mogu zadužiti po lošijim uvjetima kako bi uravnotežile prihode i izdatke.

LITERATURA

Antić, D. (2016). "Porezne strukture unitarnih i složenih država - analitički pristup komparativnom istraživanju poreznih sustava". Revicon, Sarajevo.

Antić, D. (2018). " Liberalizacija vanjske trgovine BiH (2007-2017): implikacije i komparativna analiza". OMA bilten #152/153, mart/april 2018, www.oma.uino.gov.ba.

European Commission. (2021). "Taxation Trends in the European Union". Edition 2021.

IMF. (2022). Bosnia and Herzegovina, 2020 Article IV consultation – press release; Staff Report and Statement by the Executive Director for Bosnia and Herzegovina. IMF Country Report No. 21/43. February 2021.

Neizravni porezi u % BDP-a: promjene u 2021. godini i komparacija sa članicama EU

(Pripremila: Aleksandra Regoje, makroekonomista)

Uvod

U OMA biltenu broj 199-200 prezentirana je analiza utjecaja virusa korona na neizravne poreze u 2020. godini te njihov udjel u bruto društvenom proizvodu (BDP) u Bosni i Hercegovini (BiH) sa usporedbom sa zemljama Europske unije (EU). U analizi je navedeno da je u BiH u 2020. godini došlo do snažnog pada udjela neizravnih poreza u BDP-u za preko 1 p.b., u odnosu na prethodnu godinu, te je on dostigao jednu od najnižih godišnjih razina od osnutka Uprave za neizravno oporezivanje (UNO), svega 0,1 p.b. više nego u „kriznoj“ 2009. godini. Neizravni porezi u 2020. godini opali za čak 9,3% u odnosu na prethodnu godinu. U istoj godini je došlo do značajnog pada privatne potrošnje zbog sprovođenja restriktivnih mjera, te rasta vladine potrošnje zbog potpore zdravstvenim sustavima. Kalkulacija pokazatelja u izvršena je na osnovu podataka o naplati neizravnih poreza na Jedinstveni račun UNO, te kretanja finalne potrošnje i BDP-a na osnovu podataka Agencije za statistiku BiH (BHAS). Prilikom komparacije sa zemljama EU, u istom prilogu je zaključeno da je pad neizravnih poreza u BDP-u BiH u 2020. godini bio viši nego u EU-27 zbog višeg pada udjela neizravnih poreza u potrošnji, usprkos višem rastu udjela potrošnje u BDP-u u BiH, zahvaljujući kretanju privatne potrošnje.

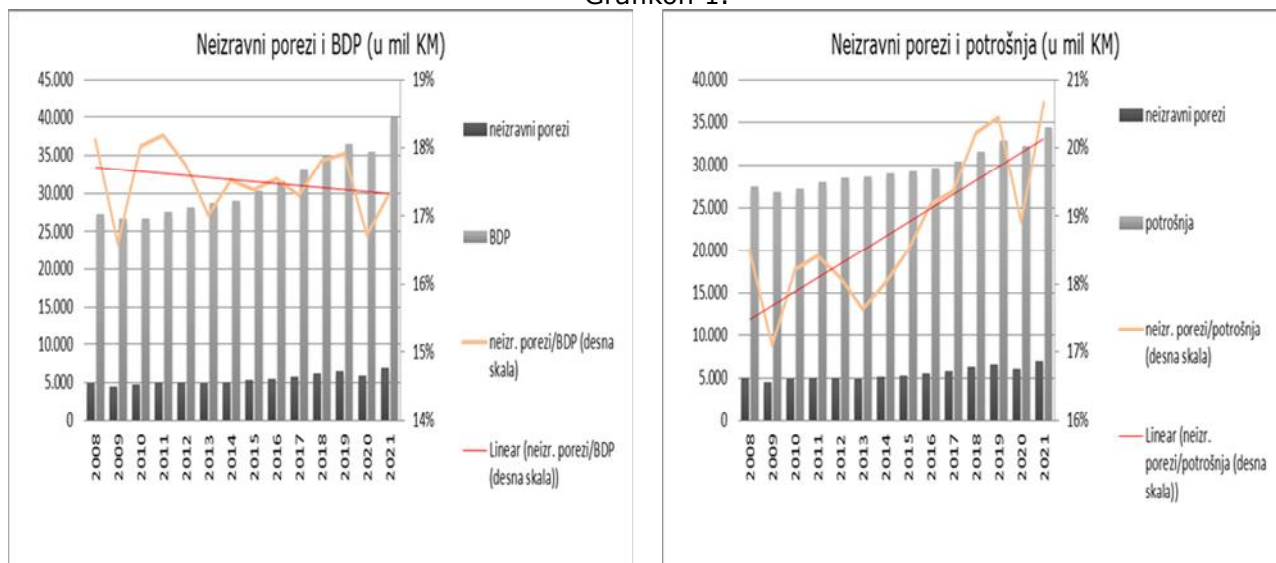
U ovom prilogu je fokus stavljen na promjene navedenih pokazatelja u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu, te u odnosu na pretkriznu 2019. godinu. Kao i u prethodnoj analizi, prilikom komparacije podataka vođeno je računa o definicijama poreza na potrošnju u BiH i EU. U poreznom sustavu Bosne i Hercegovine porezi na potrošnju obuhvataju neizravne poreze, odnosno PDV, trošarine, carine i putarinu. Kategorija poreza na potrošnju u BiH razlikuje se od obuhvata ove vrste prihoda u Europskoj uniji. Iz tog razloga su, za potrebe komparacije rezultata, u slučaju EU također uzeti podaci od neizravnih poreza, a ne porezi na potrošnju i to konkretno: '*Porezi na proizvodnju i uvoz*' iz baze podataka Eurostat-a i to za sektor '*opća vlada*'. Za analizu su korišteni podaci prikupljeni završno sa studenim 2022. godine.

1. Historijski trendovi

U skoro svim godinama od osnutka UNO zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UNO. Izuzeci su bile: „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren pad prihoda od 9,9%, stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, te pad u 2020. godini od 9,3% kao posljedica efekata virusa korona. U svim ostalim godinama zabilježen je rast ovih prihoda, a najveći je ostvaren u 2021. godini, i to po stopi od 16,7%.

U odnosu na 2008. godinu, prihodi od neizravnih poreza na JR UNO porasli su za 40,4% u 2021. godini. U istom razdoblju je, prema podacima Agencije za statistiku BiH (BHAS) BDP BiH porastao za 46,9%, a ukupna potrošnja (privatna i vladina) za 25,4%. Iz navedenog se zaključuje da su prihodi od neizravnih poreza porasli više od ukupne potrošnje a niže od BDP-a u navedenom razdoblju. Udio neizravnih poreza u BDP-u je, stoga, zabilježio trend pada, dok je udio neizravnih poreza u potrošnji imao trend rasta (Grafikon 1).

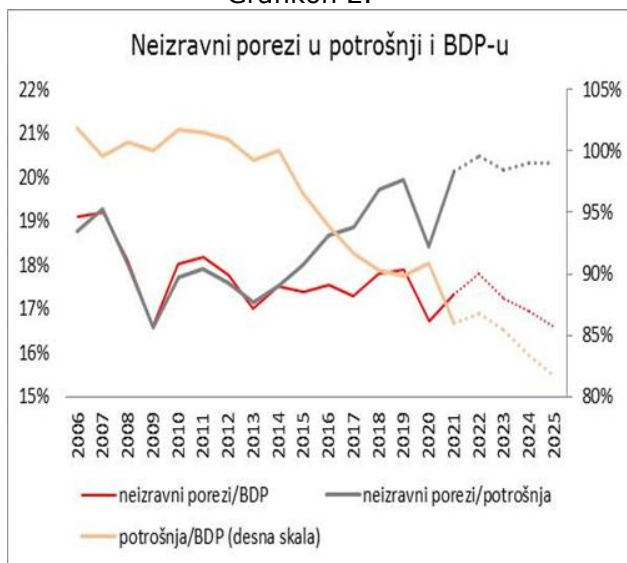
Grafikon 1.

Izvor: Prezentacija autora na osnovu podataka UNO i BHAS

Udio neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u je varirao je u promatranom razdoblju (koef. varijacije 2,7%) a raspon ovog pokazatelja kretao od 16,6% (minimalna vrijednost, 2009. godina) do 19,2% (maksimalna vrijednost, 2007. godina). U prethodnoj, 2021. godini, je iznosio je 17,3%. Dinamika neizravnih poreza u BDP-u ovisila je o brojnim faktorima: kretanju poreznih stopa i osnovice, efikasnosti naplate poreza, kretanju potrošnje, ali i drugih kategorija bruto društvenog proizvoda (investicija, uvoza i izvoza), koje osim potrošnje utječu na visinu nazivnika ovog pokazatelja. Udio neizravnih poreza sa JR UNO u ukupnoj potrošnji još je više varirao u razdoblju 2008-2021 (koef. varijacije 5,6%), a od 2014. do 2019. godine imao je neprekidni trend rasta. U 2019. godini je iznosio 19,9%, dok je u 2020. godini opao na 18,4%. U 2021. godini je ponovo narastao na 20,1%, što je maksimum od osnutka UNO (Grafikon 2).

Grafikon 2.

Okvir 1. Projekcije za razdoblje 2022-2024

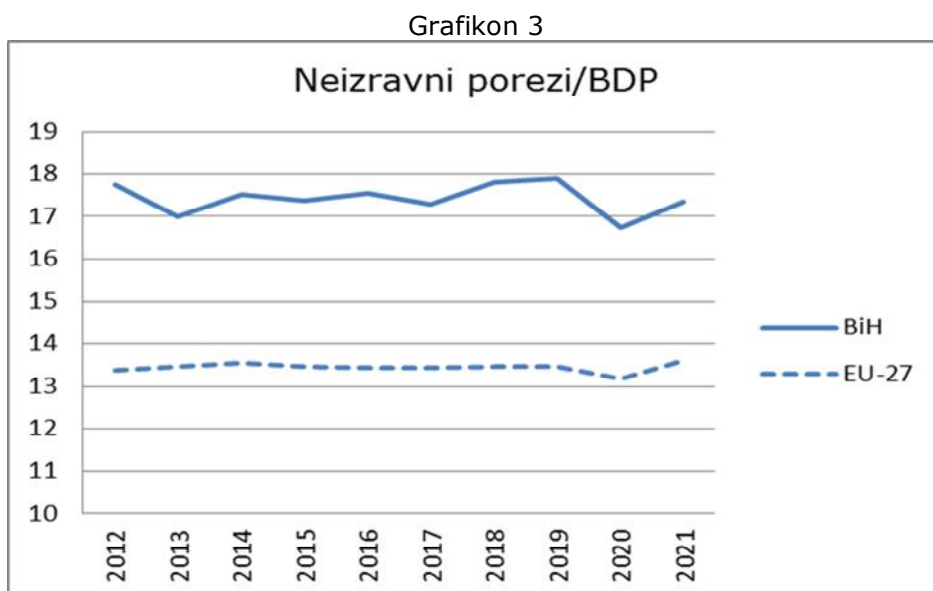
Na osnovu projekcija OMA iz listopada 2022. godine na Grafikonu 2 (isprekidane linije) su prikazana očekivana kretanja udjela neizravnih poreza u BDP-u i potrošnji u narednom razdoblju, dok su na osnovu projekcija DEP-a iz rujna 2022. godine prikazane projekcije udjela potrošnje u BDP-u. Za 2022. g. se projektuje dalji rast udjela prihoda od neizravnih poreza na 17,8%, a nakon toga trend pada udjela u razdoblju 2023.-2025. godine. Za 2022. godinu se projektira rast neizravnih poreza u potrošnji na 20,5%, a nakon toga, u razdoblju 2023.-2025. godine, stagnacija na razini oko 20,2%-20,3%. Projekcije udjela potrošnje u BDP-u ukazuju na blagi rast u 2022. godini (+0,8 p.b.), nakon čega se očekuje trend pada.

Izvor: Prezentacija autora na osnovu podataka UNO i BHAS i projekcija OMA

U OECD-ovoj analizi iz 2020. godine⁷ udio poreza na potrošnju u BDP-u je razložen na proizvod udjela poreza na potrošnju u izdacima na potrošnju (što je u stvari jedna od starih formula⁸ za izračun implicitne porezne stope na potrošnju ili ITRC) i udjela izdataka na potrošnju u BDP-u. U pomenutoj analizi, u izračunu ITRC, potrošnja obuhvata privatnu i ukupnu vladinu finalnu potrošnju. Komponenta ITRC ukazuje na efekte promjene potrošnje, odnosno porezne osnovice, kao i na efekte promjene poreznih stopa i stupnja poštivanja propisa. Druga komponenta jednakosti - udio potrošnje u BDP-u, odnosi se na efekte promjene BDP-a i njegovih komponenti.⁹ Prema izračunu po nevedenoj formuli, **za trend pada prihoda od neizravnih poreza u BDP-u u BiH odgovoran je pad udjela potrošnje u BDP-u**. To ne znači da je došlo do pada potrošnje u apsolutnim iznosima, nego da je stopa rasta BDP-a bila veća od stope rasta komponente potrošnje. Ukupna potrošnja je u apsolutnim iznosima rasla u svim godinama analiziranog razdoblja 2008-2021, sa izuzecima u kriznim godinama: 2009. i 2020. Kako je već navedeno, u 2021. godini je ukupna finalna potrošnja bila za 25,4% viša nego u 2008. godini. Udio ukupne potrošnje u BDP-u je u istom razdoblju opao za visokih 14,7 p.b.

2. Komponente udjela neizravnih poreza u BDP-u u EU-27 i BiH

U Grafikonu 3. predstavljena je usporedba kretanja udjela neizravnih poreza u BDP-u za EU-27 i BiH, dok je u Grafikonu 4. Predstavljena usporedba komponenti.

Izvor: Podaci za EU-27 preuzeti iz baze podataka Eurostat za sektor „General government“ (studen 2022), Tabela „Taxes on production and imports“, dok se podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UNO i BHAS

Iz Grafikona 3. i 4. se može zaključiti da je udio neizravnih poreza u BDP-u na dosta višoj razini u BiH u odnosu na EU-27, te da je za to „odgovoran“ viši udio potrošnje u BDP-u, dok je udio neizravnih poreza u potrošnji na približno jednakoj razini. Na Grafikonu 5. je predstavljena

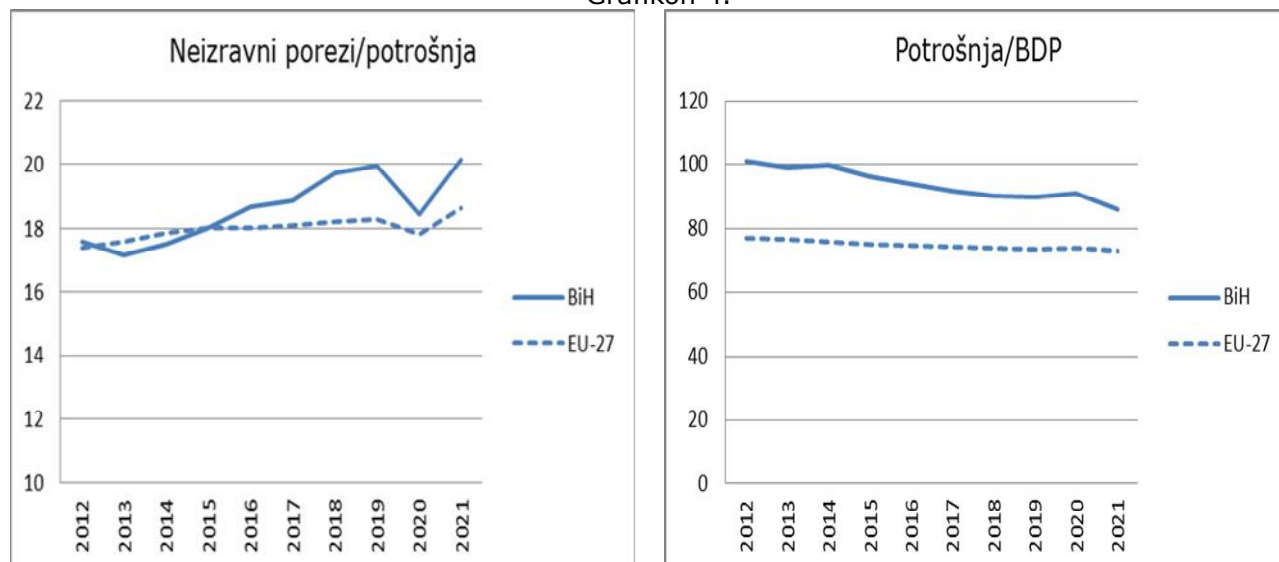
⁷ „What drives consumption tax revenues? Disentangling policy and macroeconomic drivers“; H. Simon, M. Harding, OECD, 2020.

⁸ Definicija ITRC je više puta mijenjana, a zadnji put je ažurirana u izdanju iz 2021. godine izvještaja Europske komisije („Taxation Trends in the European Union“ Directorate-General for Taxation and Customs Union, European Commission, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021., str. 268.) Prema navedenoj definiciji formula za Implicitnu poresku stopu na potrošnju (ESA 2010) glasi: $ITRC = \text{Porezi na potrošnju} / (1) + (2) + (3) + (4) + (5)$ gdje je (1) P31_S14dom: Izdaci domaćinstava određene ekonomske teritorije na krajnju potrošnju, domaći koncept; (2) P2_S13: Intermedijarna potrošnja opće vlade; (3) P2_S15: Intermedijarna potrošnja neprofitnih institucija koje usluge pružaju domaćinstvima; (4) D632_S13: Socijalni transferi u naturi opće vlade; (5) D632_S15: Socijalni transferi u naturi neprofitnih institucija koje usluge pružaju domaćinstvima

⁹ Više o metodologiji u Regoje A., „Dinamika poreza na potrošnju u BDP-u u BiH u razdoblju 2008-2020“; OMA Bilten 193-194, www.oma.uino.gov.ba.

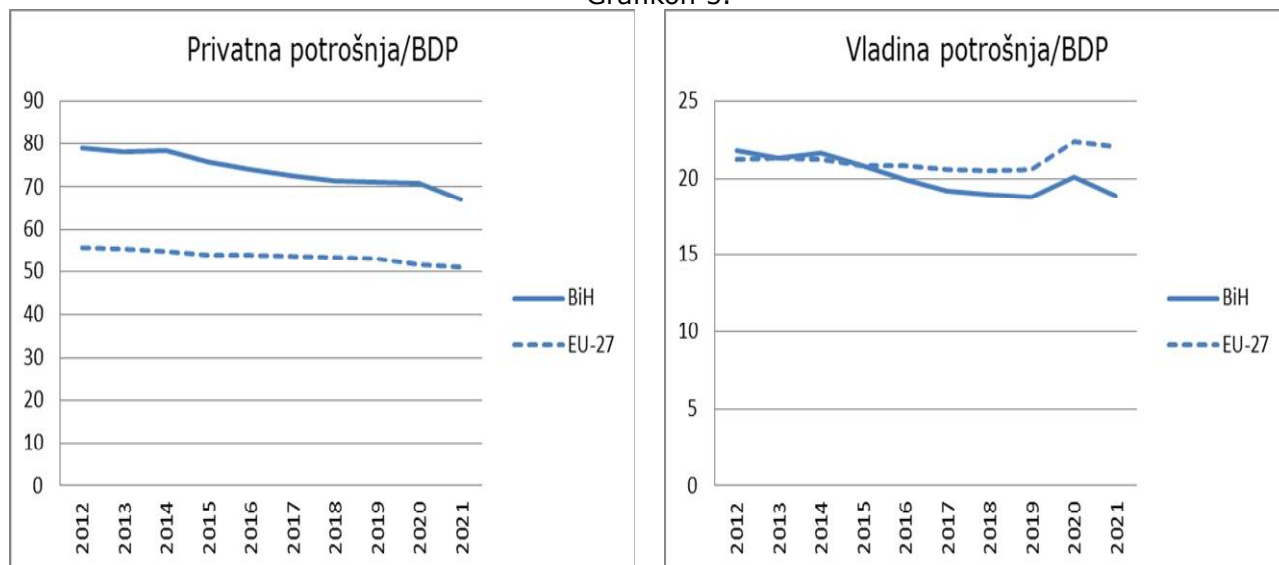
usporedba udjela komponenti potrošnje u BDP-u za BiH i EU-27. Može se zaključiti da razlike u udjelima potrošnje u BDP-u potječu od razlika u udjelima privatne potrošnje, a ne vladine.

Grafikon 4.

Izvor: Podaci za EU-27 su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Taxes on production and imports, Household and NPISH final consumption expenditure, Final consumption expenditure of general government* i *Gross domestic product at market prices*, podaci povučeni u studenom 2022), dok se podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UNO i BHAS

Grafikon 5.

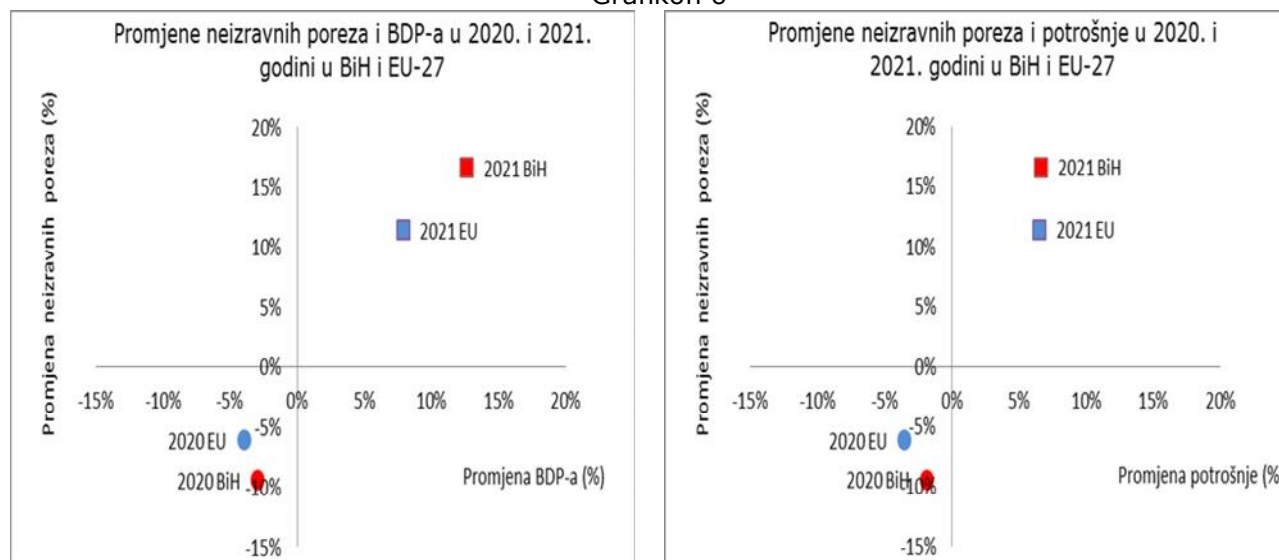
Izvor: Podaci za EU-27 su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Household and NPISH final consumption expenditure, Final consumption expenditure of general government, Gross domestic product at market prices*, podaci povučeni u studenom 2022), dok se podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka BHAS

3. Promjena udjela neizravnih poreza u 2021. godini u odnosu na prethodnu i pretkriznu (2019) godinu: BiH vs EU-27

Ako promatramo Grafikon 6. možemo zaključiti da je pad neizravnih poreza u 2020. godini bio viši u BiH u odnosu na EU-27 (BiH: -9,3%; EU-27: -6,1%), uz manji pad BDP-a (BiH: -3,0%; EU-27: -4,0%), i manji pad potrošnje (BiH: -1,8%; EU-27: -3,5%). U 2021. godini je rast neizravnih

poreza u BiH bio viši nego u EU-27 (BiH: 16,7%; EU-27: 11,5%), uz viši rast BDP-a (BiH: 12,6%; EU-27: 7,9%) i približno jednak rast potrošnje (BiH: 6,7%; EU-27: 6,5%).

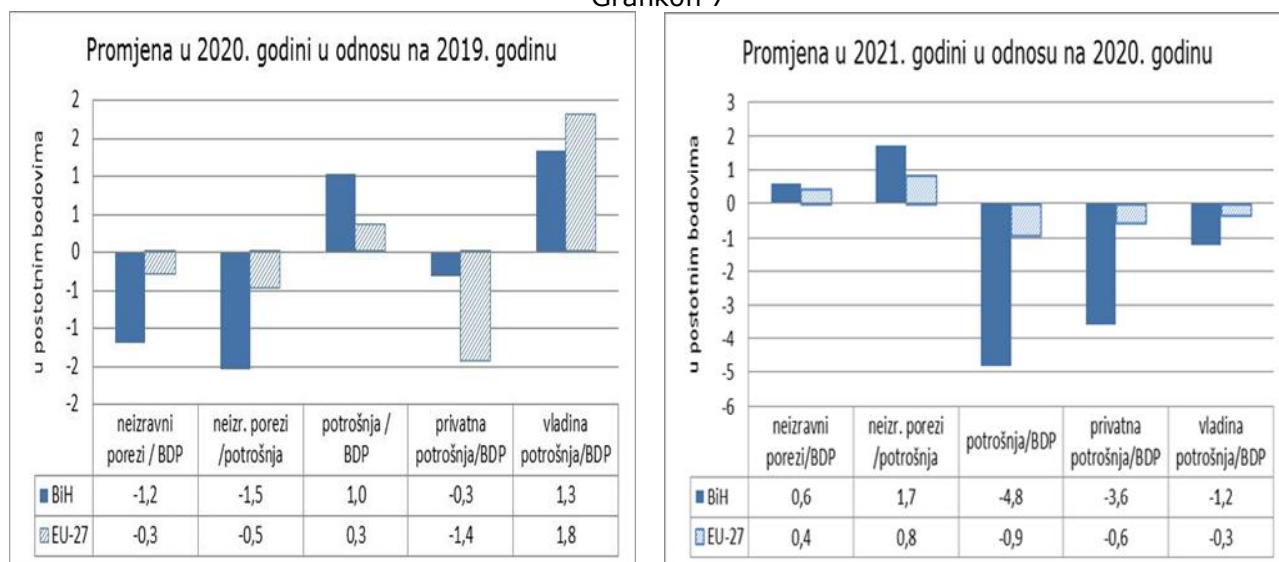
Grafikon 6

Izvor: Parametri za EU-27 su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (podaci za sektor „General government“ povučeni u studenom 2022). Parametri za BiH su kalkulacija autora na osnovu podataka UNO i BHAS.

U analizi iz Biltena 199-200 zaključeno je da je pad neizravnih poreza u BDP-u BiH u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu (-1,2 p.b.) bio viši nego u EU-27 (-0,3 p.b.) zbog višeg pada udjela neizravnih poreza u potrošnji, uprkos višem rastu udjela potrošnje u BDP-u u BiH (Grafikon 7, lijevo).

Grafikon 7

Izvor: Parametri za EU-27 su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Taxes on production and imports* za sektor „General government“, *Household and NPISH final consumption expenditure*, *Final consumption expenditure of general government* i *Gross domestic product at market prices*; podaci povučeni u studenom 2022).

Parametri za BiH su kalkulacija autora na osnovu podataka UNO i BHAS.

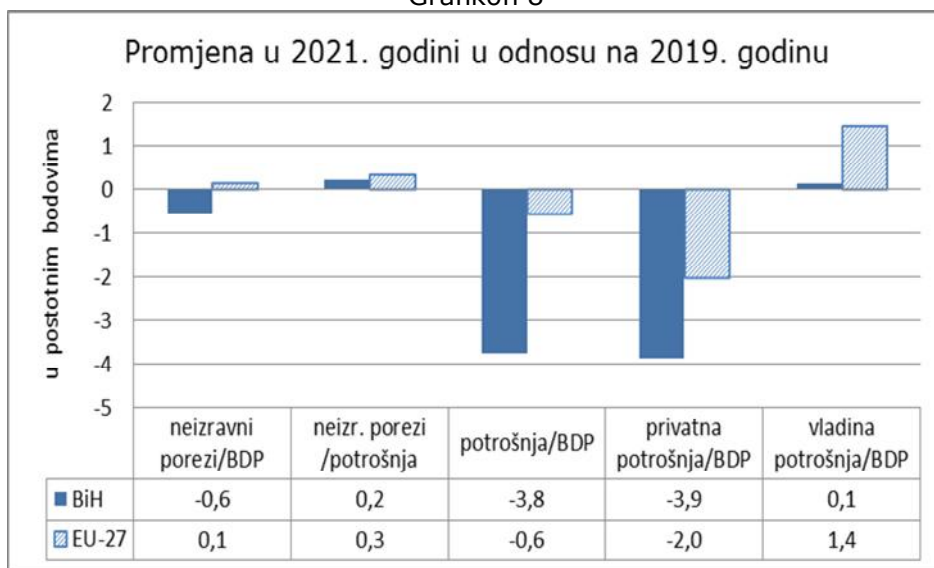
Udio neizravnih poreza u BDP-u u EU-27 u 2021. godini porastao je za 0,4 p.b. u odnosu na prethodnu godinu (sa 13,2% na 13,6%; Grafikon 3 i Grafikon 7, desno). Navedeni rast je manji u usporedbi sa ostvarenim rastom tog udjela u BiH (0,6 p.b.). Rast udjela neizravnih poreza u

potrošnji u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu je bio manji u EU-27 u odnosu na BiH (0,8 p.b. u EU-27; 1,7 p.b. u BiH). Udio ukupne potrošnje u BDP-u je opadao u oba slučaja. U slučaju EU-27 je udio ukupne potrošnje u BDP-u opao za 0,9 p.b., a u BiH za 4,8 p.b. Pad ukupne potrošnje u EU je kumulativni efekat pada udjela privatne potrošnje u BDP-u (0,6 p.b.) i pada udjela vladine potrošnje (0,3 p.b.). U slučaju BiH su obje komponente udjela potrošnje u BDP-u također opale, privatna za 3,6 i vladina za 1,2 p.b. Iz svega navedenog se može zaključiti da je **rast neizravnih poreza u BDP-u BiH u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu bio nešto viši nego u EU-27 zbog višeg rasta udjela neizravnih poreza u potrošnji, usprkos dosta višem padu udjela potrošnje u BDP-u u BiH.**

Prema podacima BHAS, izdaci za krajnju potrošnju u BiH porasli su za 6,7% u 2021. godini u odnosu na prethodnu. Pad udjela potrošnje u BDP-u nastupio je zbog toga jer je BDP rastao (12,6%) brže od potrošnje. U istoj godini su ostale rashodovne kategorije BDP-a zabilježile izrazito visoke stope rasta i to: bruto investicije 26,8%, izvoz roba i usluga 38,9%, te uvoz roba i usluga 26,7%.¹⁰

Kada zbrojimo podatke sa lijeve i desne strane Grafikonu 7. dobićemo izračun prikazan u Grafikonu 8, odnosno promjene u razdoblju 2019-2021. godina. Promjene udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu na prethodnu 2019. godinu išle su u suprotnim smjerovima u BiH i EU-27. U BiH je taj udio opao za 0,6 p.b., dok je u EU blago porastao za 0,1 p.b. U istom razdoblju je udio neizravnih poreza u potrošnji porastao u oba slučaja, kod BiH za 0,2 p.b., a kod EU-27 za 0,3 p.b. Udio potrošnje u BDP-u je opao, u slučaju BiH za 3,8 p.b. (kao posljedica pada udjela privatne potrošnje), a kod EU-27 za 0,6 p.p (kao kumulativni rezultat pada udjela privatne i rasta udjela vladine potrošnje).

Grafikon 8

Izvor: Baza Eurostat (kao u Grafikonu 8) za parametre EU-27;
Parametri za BiH su kalkulacija autora na osnovu podataka UNO i BHAS.

Prema podacima BHAS, izdaci za krajnju potrošnju u BiH porasli su za 4,7% u razdoblju od 2019. do 2021. godine. Gore pomenuti pad udjela potrošnje u BDP-u nastupio je zbog toga jer je BDP rastao brže (9,3%) od potrošnje u navedenom razdoblju. U istom razdoblju su bruto investicije rasle za 14,5%, izvoz roba i usluga za 15,0% a uvoz roba i usluga za 8,2%.¹¹

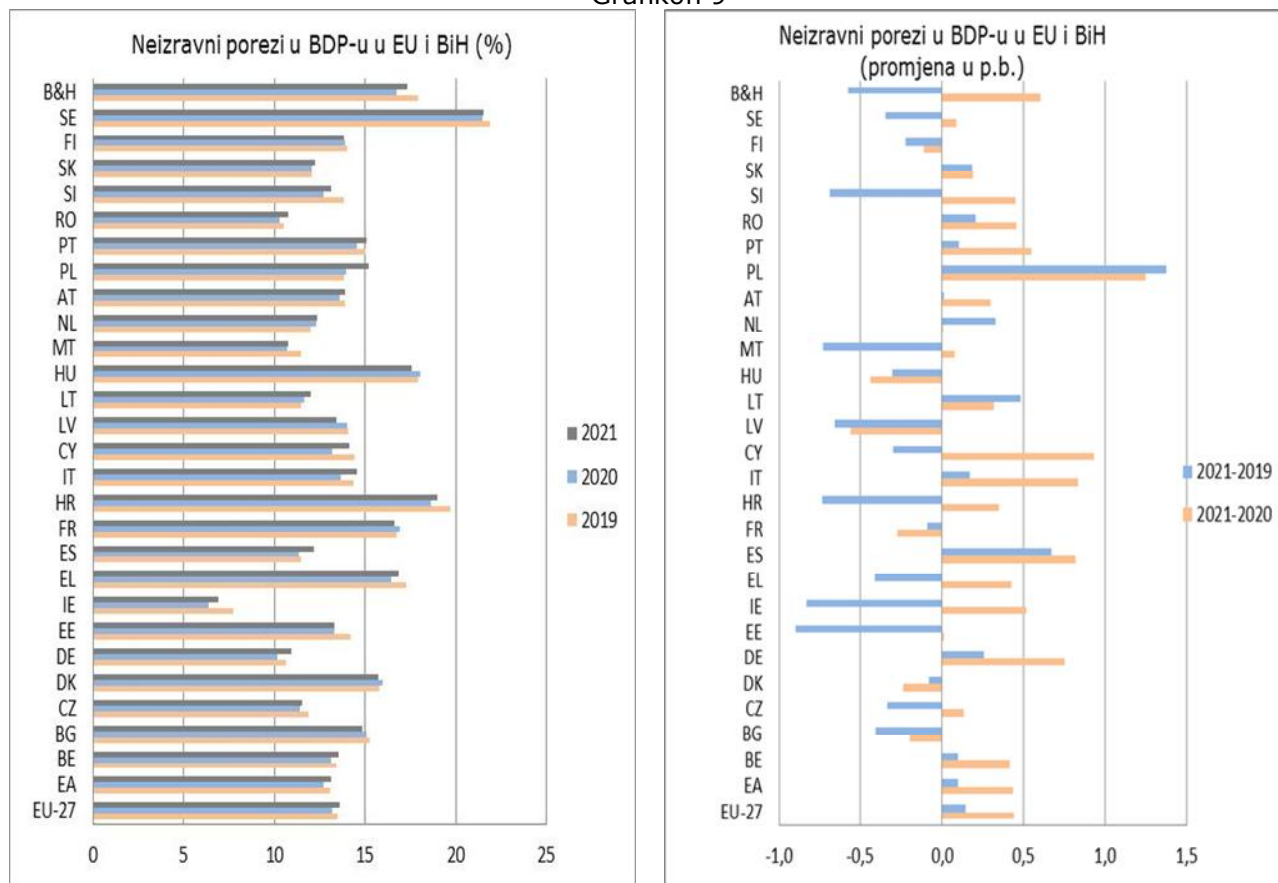
¹⁰ Bruto domaći proizvod za Bosnu i Hercegovinu 2021. Rashodni pristup, prvi rezultati 30.09.2022.; Agencija za statistiku BiH

¹¹ Ibid.

4. Promjena udjela neizravnih poreza u BDP-u 2021. godini: BiH vs pojedine članice EU

Grafikon 9. prikazuje udio neizravnih poreza u BDP-u u 2019., 2020. i 2021. godini (lijevo), te promjene istog pokazatelja u razdobljima 2020-2021 i 2019-2021 (desno).

Grafikon 9

Izvor: Parametri za EU-27¹² su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: Taxes on production and imports za sektor „General government“, i Gross domestic product at market prices; podaci povučeni u studenom 2022). Parametri za BiH su kalkulacija autora na osnovu podataka UNO i BHAS.

4.1. Udio neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini

Kao što je već napomenuto, udio neizravnih poreza u BDP-u u EU-27 u 2021. iznosio je 13,6%. Članice sa najnižim udjelom bile su Irska (6,9%), Rumunija (10,7%) i Malta (10,8%). Sa druge strane, članice sa najvišim udjelom neizravnih poreza u BDP-u bile su Švedska (21,5%), Hrvatska (18,9%) i Mađarska (17,6%). Te tri članice su ujedno i zemlje koje su imale viši udio neizravnih poreza u BDP-u od BiH (17,3%) (Grafikon 9, lijevo).¹³ Podaci o neizravnim porezima za Luksemburg nisu dostupni u bazi podataka Eurostat nakon 2018. godine.

¹² Legenda za grafikone 9, 10 i 11: AT-Austrija, BE-Belgija, BG-Bugarska, CZ-Češka, CY-Cipar, DE-Njemačka, DK-Danska, EE-Estonija, EL-Grčka, ES-Španjolska, FI-Finska, FR-Francuska, HR-Hrvatska, HU-Mađarska, IE-Irska, IT-Italija, LV-Latvija, LT-Litvanija, LU-Luksemburg, MT-Malta, NL-Nizozemska, PL-Poljska, PT-Portugal, RO-Rumunjska, SE-Švedska, SI-Slovenija, SK-Slovačka.

¹³ Radi se o podacima za sektor 'General government'.

4.2. Promjena udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu 2020. godinu

Promjena udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu bila je dosta različita po članicama EU-27. Pad udjela neizravnih poreza u BDP-u zabilježilo je šest članica: Latvija (-0,6 p.b.), Mađarska (-0,4 p.b.), Francuska (-0,3 p.b.), Danska (-0,2 p.b.), Bugarska (-0,2 p.b.) i Finska (-0,1 p.b.). Dvije članice imale su stagnaciju udjela neizravnih poreza u BDP-u (Estonija i Nizozemska), a sve ostale za koje su dostupni podaci¹⁴ su zabilježile rast. Članice koje su zabilježile najveći rast udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu bile su Poljska (+1,2 p.b.), Cipar (+0,9 p.b.), Španjolska (+0,8 p.b.), Italija (+0,8 p.b.) i Njemačka (0,7 p.b.). Tih pet članica su ujedno i zemlje koje su ostvarile viši rast udjela neizravnih poreza u BDP-u u usporedbi sa ostvarenim rastom tog udjela u BiH (0,6 p.b.) u 2021. godini (Grafikon 9, desno).

4.3. Promjena udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu 2019. godinu

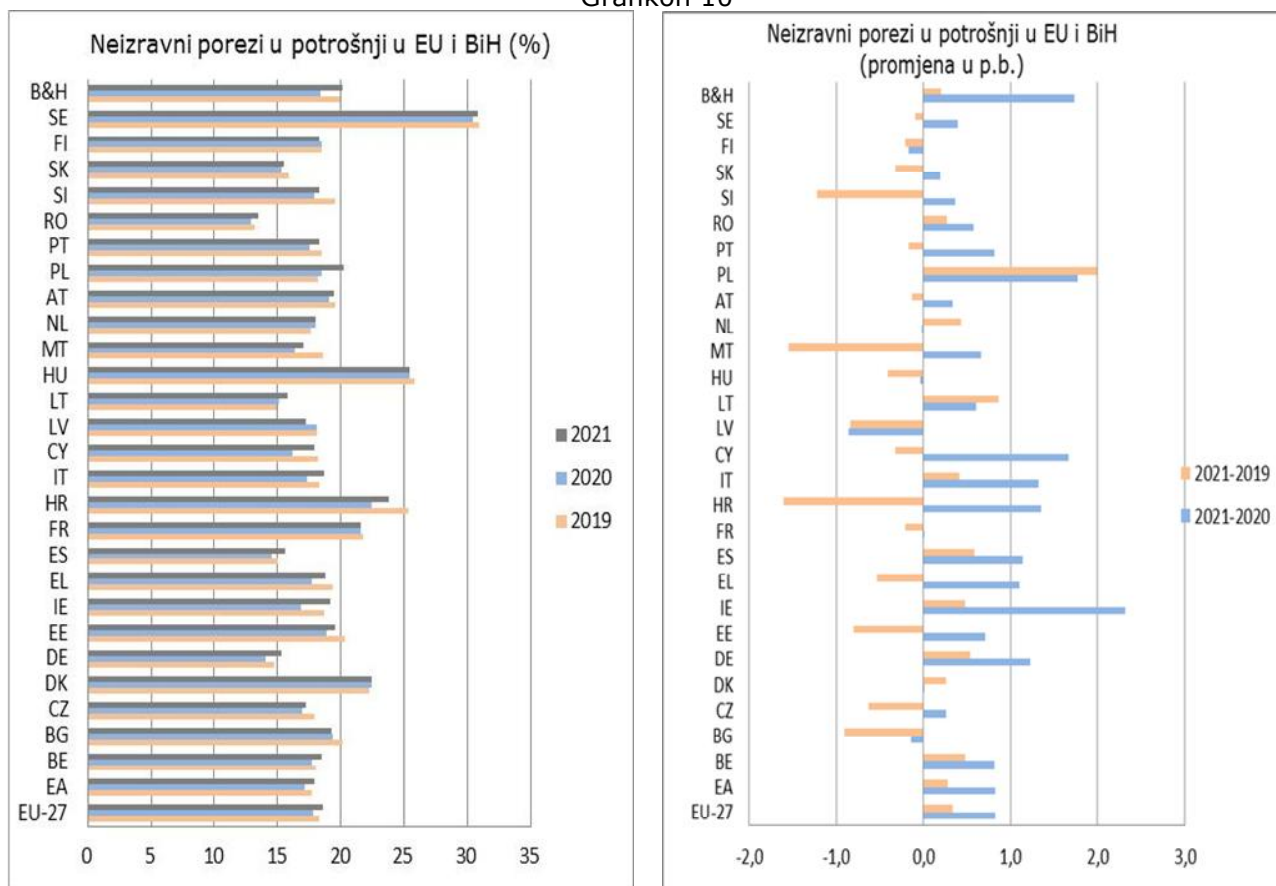
Već je napomenuto da je promjena udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu na 2019. godinu u EU-27 iznosila +0,1 p.b. U odnosu na navedenu pretkriznu godinu, od 26 članica EU za koje su dostupni podaci, petnaest ih je zabilježilo pad, jedna stagnaciju a ostale članice rast udjela neizravnih poreza u BDP-u. Estonija je ostvarila najveći pad (-0,9 p.b.) a Poljska najviši rast (+1,4 p.b.) udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu na 2019. godinu. U slučaju BiH je udio neizravnih poreza u BDP-u opao za 0,6 p.b. u navedenom razdoblju (Grafikon 9, desno).

5. Promjena udjela neizravnih poreza u potrošnji u 2021. g: BiH vs pojedine članice EU

Grafikon 10. prikazuje udio neizravnih poreza u potrošnji u 2019., 2020. i 2021. godini (lijevo), te promjene istog pokazatelja u razdobljima 2020-2021 i 2019-2021.

¹⁴ Nedostaju podaci za Luksemburg.

Grafikon 10

Izvor: Parametri za EU-27 su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: Taxes on production and imports za sektor „General government“, Household and NPISH final consumption expenditure, Final consumption expenditure of general government; podaci povučeni u studenom 2022). Parametri za BiH su kalkulacija autora na osnovu podataka UNO i BHAS.

5.1. Udio neizravnih poreza u potrošnji u 2021. godini

Udio neizravnih poreza u potrošnji u EU-27 u 2021. iznosio je 18,6%, dok je u BiH iznosio 20,1%. Članice EU sa najnižim udjelom neizravnih poreza u potrošnji bile su Rumunjska (13,5%), Njemačka (15,3%) i Slovačka (15,5%), dok su članice sa najvišim udjelom bile Švedska (30,8%), Mađarska (25,4%) i Hrvatska (23,8%). Na osnovu podataka iz Grafikona 10. (lijevo) možemo vidjeti da je šest članica EU-27 imalo viši udio neizravnih poreza u potrošnji od BiH u 2021. godini.

5.2. Promjena udjela neizravnih poreza u potrošnji u 2021. godini u odnosu 2020. godinu

Tri članice EU-27 zabilježile su pad udjela neizravnih poreza u potrošnji u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu i to: Latvija (-0,9 p.b.), Finska (-0,2 p.b.) i Bugarska (-0,1 p.b.). Četiri članice imale su stagnaciju ovog udjela (Nizozemska, Francuska, Danska i Mađarska), a sve ostale članice (za koje su dostupni podaci) rast (Grafikon 10, desno). U odnosu na BiH gdje je ostvaren rast udjela neizravnih poreza u potrošnji od 1,7 p.b. u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu, samo dvije članice EU imale su veći rast i to: Irska (2,3 p.b.) i Poljska (1,8 p.b.).

Pošto se preko 50% prihoda od neizravnih poreza opće vlade EU-27 odnosi na PDV¹⁵, izvršen je izračun promjene udjela ove komponente prihoda u ukupnoj potrošnji. Treba prvo napomenuti da u promatranom razdoblju članice EU nisu mijenjale standardnu PDV stopu. Prosječna stopa PDV-a (neponderirani prosjek) za EU-27 je stabilna na razini 21,5 od 2016. godine.¹⁶ Udio prihoda od PDV-a u potrošnji za razinu EU-27 je porastao za 0,8 p.b. u razdoblju 2020-2021, dok je u BiH porastao za 1,3 p.b.

5.3. Promjena udjela neizravnih poreza u potrošnji u 2021. godini u odnosu 2019. godinu

Šesnaest članica EU-27 zabilježile su pad udjela neizravnih poreza u potrošnji u 2021. godini u odnosu na 2019. godinu (najveći pad zabilježen je u Hrvatskoj: -1,6 p.b.), a deset članica rast (najveći rast zabilježen je u Poljskoj: 2,0 p.b.). Kako je već napomenuto, u navedenom razdoblju BiH je zabilježila blagi rast ovog udjela od 0,2 p.b.

Udio prihoda od PDV-a u potrošnji za razinu EU-27 je porastao za 0,5 p.b. u razdoblju 2019-2021, dok je u BiH porastao za 0,6 p.b. u istom razdoblju.

6. Promjena udjela potrošnje u BDP-u u 2021. godini: BiH vs pojedine članice EU

Grafikon 11. prikazuje udio potrošnje u BDP-u u 2019., 2020. i 2021. godini (lijevo), te promjene istog pokazatelja u razdobljima 2020-2021 i 2019-2021.

6.1. Udio potrošnje u BDP-u u 2021. godini

Iako ima dugoročni opadajući trend (Grafikon 4, desno), udio ukupne potrošnje u BDP-u u 2021. godini bio je dosta viši u BiH (86%) nego što je iznosio prosjek EU-27 (73%). Na osnovu podataka iz Grafikona 11 (lijevo) možemo zaključiti da je jedino Grčka imala viši udio potrošnje u BDP-u (89,6%) od BiH u 2021. godini. Najniži udio ovog pokazatelja zabilježen je u Irskoj (35,9%) i Luksemburgu (47,7%).

6.2. Promjena udjela potrošnje u BDP-u u 2021. godini u odnosu 2020. godinu

Promjena udjela potrošnje u BDP-u u 2021. godini u odnosu 2020. godinu bila je uglavnom negativna i viša u BiH (-4,8 p.b.) nego u svakoj članici EU-27 (Grafikon 11, desno). Hrvatska i Grčka zabilježile su najviše negativne promjene udjela potrošnje u BDP-u u 2021. godini u odnosu 2020. godinu (po -3,2 p.b.). Jedna članica EU-27 imala je stagnaciju ovog pokazatelja, a šest članica rast (Slovenija, Latvija, Slovačka, Austrija, Finska i Nizozemska).

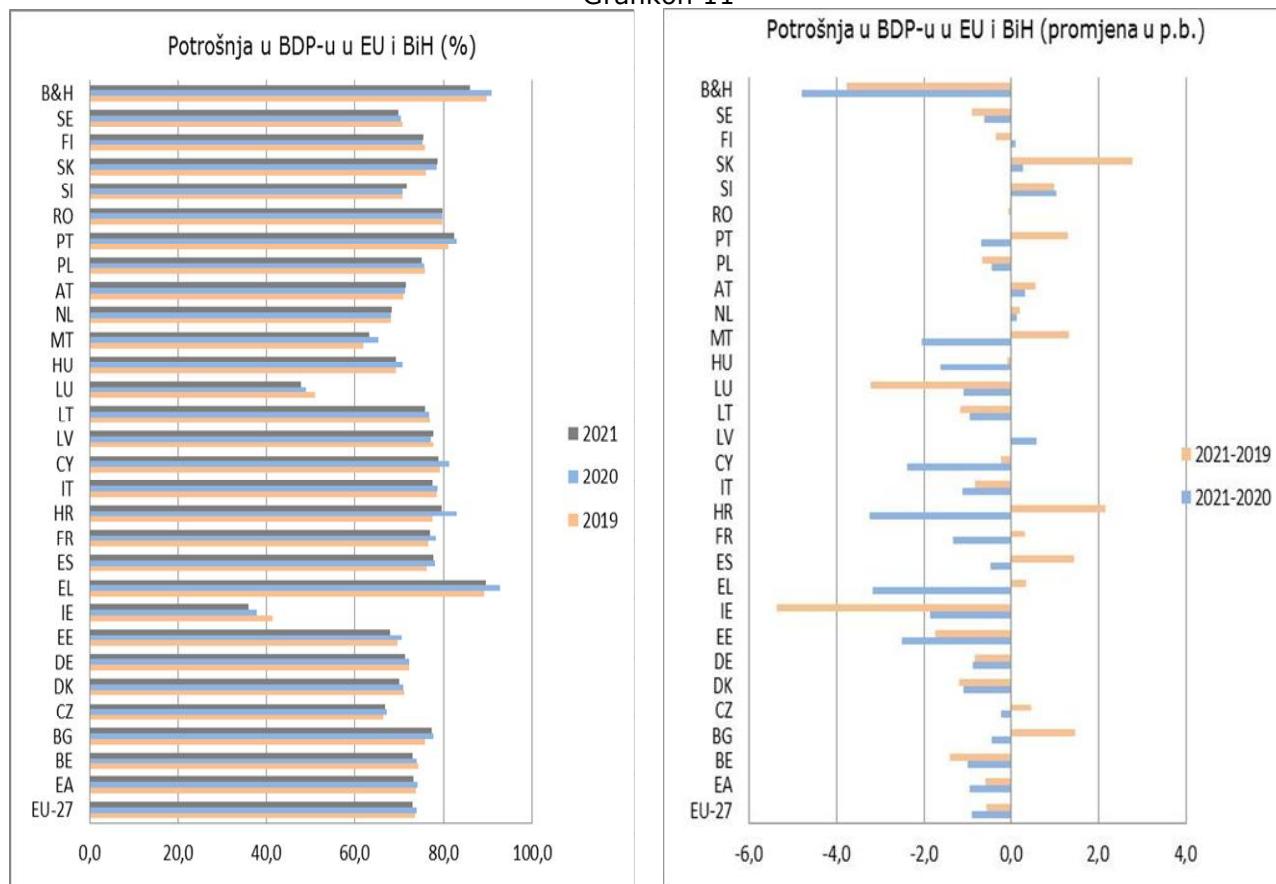
6.3. Promjena udjela potrošnje u BDP-u u 2021. godini u odnosu 2019. godinu

U odnosu na prethodnu 2019. godinu, četrnaest članica zabilježilo je pad udjela potrošnje u BDP-u, jedna članica stagnaciju, a ostalih dvanaest članica rast udjela potrošnje u BDP-u u 2021. godini. U odnosu na istu godinu, u 2021. godini je BiH zabilježila pad udjela potrošnje u BDP-u od 3,8 p.b. Od svih članica EU-27, jedino je Irska zabilježila viši pad ovog pokazatelja od BiH u promatranom razdoblju (Grafikon 11, desno).

¹⁵ U 2021. godini se 54,6% prihoda od neizravnih poreza odnosi na PDV (izračun autora na osnovu podataka iz baze Eurostat)

¹⁶ Izvor: Taxation Trends in the European Union, 2022 edition, Directorate-General for Taxation and Customs Union, European Commission, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022., str.36

Grafikon 11

Izvor: Parametri za EU-27 su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: Household and NPISH final consumption expenditure, Final consumption expenditure of general government i Gross domestic product at market prices; podaci povučeni u studenom 2022). Parametri za BiH su kalkulacija autora na osnovu podataka UNO i BHAS.

7. Komparacija promjena udjela neizravnih poreza u BDP-u za BiH i članice EU-27 razložene na komponente

Kalkulacija autora za članice EU i BiH prikazana na desnim stranama grafikona 9-11 sažeta je u Tabeli 1. Na osnovu podataka iz Tabele 1. mogu se izvući zaključci o tome kako su promjene u parametrima 'udjela neizravnih poreza u potrošnji' i 'potrošnje u BDP-u' doprinijele promjenama udjela neizravnih poreza u BDP-u.

Primjerice, iz tabele se vidi da je Poljska, članica koja je ostvarila najviši rast udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu na prethodnu (+1,2 p.b.), taj rast ostvarila zahvaljujući rastu udjela neizravnih poreza u potrošnji od 1,8 p.b. i padu udjela potrošnje u BDP-u od 0,5 p.b. Promjene za razinu EU-27 (prosjeak) i BiH već su opisane u Poglavlju 3. ovog priloga.

Tabela 1. Promjene udjela neizravnih poreza u BDP-u razložene na komponente

	Promjena 2021-2020 (p.b.)				Promjena 2021-2019 (p.b.)		
	neizravni porezi u BDP-u	neizravni porezi u potrošnji	udio potrošnje u BDP-u		neizravni porezi u BDP-u	neizravni porezi u potrošnji	udio potrošnje u BDP-u
EU-27	0,4	0,8	-0,9		0,1	0,3	-0,6
BE	0,4	0,8	-1,0		0,1	0,5	-1,4
BG	-0,2	-0,1	-0,5		-0,4	-0,9	1,5
CZ	0,1	0,3	-0,2		-0,3	-0,6	0,4
DK	-0,2	0,0	-1,1		-0,1	0,3	-1,2
DE	0,7	1,2	-0,9		0,3	0,5	-0,8
EE	0,0	0,7	-2,5		-0,9	-0,8	-1,7
IE	0,5	2,3	-1,9		-0,8	0,5	-5,4
EL	0,4	1,1	-3,2		-0,4	-0,5	0,3
ES	0,8	1,1	-0,5		0,7	0,6	1,4
FR	-0,3	0,0	-1,3		-0,1	-0,2	0,3
HR	0,3	1,3	-3,2		-0,7	-1,6	2,1
IT	0,8	1,3	-1,1		0,2	0,4	-0,8
CY	0,9	1,7	-2,4		-0,3	-0,3	-0,2
LV	-0,6	-0,9	0,6		-0,7	-0,8	0,0
LT	0,3	0,6	-0,9		0,5	0,9	-1,2
LU			-1,1				-3,2
HU	-0,4	0,0	-1,6		-0,3	-0,4	-0,1
MT	0,1	0,7	-2,1		-0,7	-1,5	1,3
NL	0,0	0,0	0,1		0,3	0,4	0,2
AT	0,3	0,3	0,3		0,0	-0,1	0,5
PL	1,2	1,8	-0,5		1,4	2,0	-0,7
PT	0,5	0,8	-0,7		0,1	-0,2	1,3
RO	0,5	0,6	0,0		0,2	0,3	-0,1
SI	0,5	0,4	1,0		-0,7	-1,2	1,0
SK	0,2	0,2	0,3		0,2	-0,3	2,8
FI	-0,1	-0,2	0,1		-0,2	-0,2	-0,3
SE	0,1	0,4	-0,6		-0,3	-0,1	-0,9
B&H	0,6	1,7	-4,8		-0,6	0,2	-3,8

Izvor: Parametri za EU-27 su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (podaci povučeni u studenom 2022). Parametri za BiH su kalkulacija autora na osnovu podataka UNO i BHAS.

7. Zaključci

- Udjel neizravnih poreza u BDP-u je na dosta višoj razini u BiH u odnosu na EU-27, a za to „odgovoran“ viši udjel potrošnje u BDP-u, dok je udjel neizravnih poreza u potrošnji na približno jednakoj razini. Razlike u udjelima potrošnje u BDP-u potječu od razlika u udjelima privatne potrošnje u BDP-u.
- Rast neizravnih poreza u BDP-u BiH u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu (0,6 p.b.) bio nešto viši nego u EU-27 (0,4 p.b.) zbog višeg rasta udjela neizravnih poreza u potrošnji, usprkos dosta višem padu udjela potrošnje u BDP-u u BiH.
- Promjene udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu na pretkriznu 2019. godinu išle su u suprotnim smjerovima u BiH i EU-27. U BiH je taj udjel opao za 0,6 p.b.,

dok je u EU blago porastao za 0,1 p.b. U istom razdoblju su u oba slučaja (EU i BiH) udjeli neizravnih poreza u potrošnji porasli, dok su udjeli potrošnje u BDP-u opali.

- iv. Promjena udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu bila je dosta različita po članicama EU-27. Pad udjela neizravnih poreza u BDP-u zabilježilo je šest članica, dvije članice imale su stagnaciju udjela neizravnih poreza u BDP-u, dok su ostale članice (za koje su dostupni podaci) zabilježile rast. Članice koje su zabilježile najveći rast udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu bile su Poljska, Cipar, Španjolska, Italija i Njemačka. Rast udjela neizravnih poreza u BDP-u kod svih tih pet članica bio je kumulativni rezultat rasta prihoda od neizravnih poreza u potrošnji i pada udjela potrošnje u BDP-u. Navedenih pet članica su ujedno i zemlje koje su ostvarile viši rast udjela neizravnih poreza u BDP-u u usporedbi sa ostvarenim rastom tog udjela u BiH u 2021. godini. Sa druge strane Latvija, članica koja je ostvarila najviši pad udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu na prethodnu, je takvo kretanje ostvarila radi pada udjela neizravnih poreza u potrošnji i rasta udjela potrošnje u BDP-u.
- v. Promjena udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu na 2019. godinu bila je također dosta različita po članicama EU-27. Petnaest članica zabilježilo je pad udjela neizravnih poreza u BDP-u u navedenom razdoblju, jedna članica stagnaciju, a deset članica rast. Članice koje su zabilježile najveći rast udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu na 2019. godinu bile su Poljska i Španjolska. Kod Poljske je rast djela neizravnih poreza u BDP-u u navedenom razdoblju bio kumulativni rezultat rasta prihoda od neizravnih poreza u potrošnji i pada udjela potrošnje u BDP-u, dok je kod Španjolske to bio rezultat rasta obje navedene komponente. Estonija je bila članica koja je ostvarila najviši pad udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini u odnosu na 2019. godinu, a takvo kretanje je ostvarila radi pada obje komponente: udjela neizravnih poreza u potrošnji i udjela potrošnje u BDP-u.

Analiza raspodjele prihoda od neizravnih poreza za 2022. godinu – trendovi i struktura

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik – makroekonomista)

Sažetak

Analiza raspodjele prihoda od neizravnih poreza za 2022. godinu nastavak je analiza objavljenih u prethodnim brojevima biltena Odjeljenja¹⁷. Analizom su predstavljeni trendovi kretanja raspodjele prihoda od neizravnih poreza u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH) za razdoblje 2006-2022. godina¹⁸ prikazani na godišnjoj razini. Fokus analize je sustav raspodjele po vertikalnoj strukturi, a sukladno propisanoj metodologiji i postupku raspodjele.

Analizom su, u danom vremenskom razdoblju, obuhvaćena tri šoka: prvi u 2009. godini kao posljedica globalne ekonomsko-financijske krize i drugi u 2020. godini kao posljedica pojave pandemije Covid-19 koji su značajno utjecali na smanjenje prihoda od neizravnih poreza za raspodjelu, dok je treći šok u 2022. godini, prouzročen galopirajućom inflacijom na globalnoj razini, za posljedicu imao značajno povećanje prihoda za raspodjelu.

Zbog velikog značaja posljedica drugog i trećeg šoka, fokus analize raspodjele prihoda od neizravnih poreza obuhvata vremensko razdoblje 2019-2022. godina, dok zbog duljine postojanja vremenske serije i trendova kretanja prihoda koji su predmet analize, ista također obuhvata uporedivost posljednjih sa prvim godišnjim podacima. U skladu s navedenim, analiziran je trend kretanja raspodjele prihoda od neizravnih poreza iz 2022. godine sa raspodjelom iz:

- 2021. godine (godina nakon pojave pandemije Covid-19)
- 2020. godine (godina koju je obilježila pojava pandemije Covid-19)
- 2019. godine (godina prije pojave pandemije Covid-19)
- 2006. godina (početna godina, te godina prije pojave prvog i drugog šoka)

Takođe, analizom je prikazana raspodjela prihoda od putarine za autoceste kojom je obuhvaćeno razdoblje 2009-2022. godina sa fokusom na raspodjelu ovih prihoda iz 2022. godine u odnosu na raspodjelu iz 2021, 2020, 2019. i 2017. godine koja predstavlja godinu prije izmjena zakonske regulative.

1. Trendovi u raspodjeli prihoda od neizravnih poreza u razdoblju 2006-2022. godina

1.1. Raspodjela prihoda od neizravnih poreza

1.1.1. Raspodjela bruto prihoda korisnicima

Bruto prihodi od neizravnih poreza su ukupno prikupljeni prihodi na jedinstvenom računu¹⁹ namijenjeni za povrate (koji imaju prioritet prilikom raspodjele), raspodjelu institucijama BiH, Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu. Ukupan iznos sredstava namijenjen za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu uključuje iznos namijenjen za financiranje vanjskog duga.

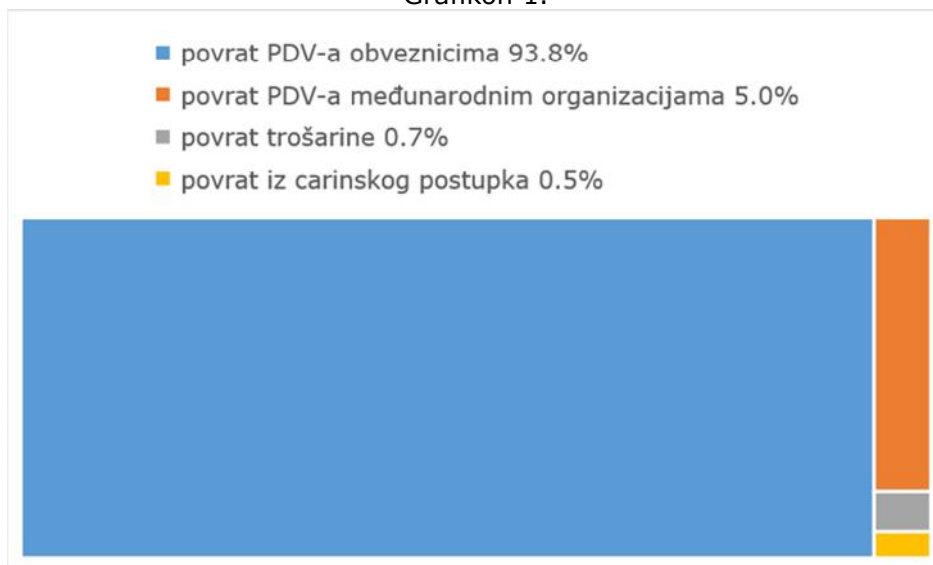
Grafikonom 1 prikazano je udio u strukturi povrata u 2022. godini.

¹⁷ O sustavu raspodjele neizravnih poreza u BiH više u: Popović, M. (2019). "Analiza raspodjele prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2006-2018. godina - trendovi i struktura". OMA bilten br. 168/169

¹⁸ Izuzev analize prihoda od namjenske putarine koja se odnosi na razdoblje 2009-2022. godina

¹⁹ PDV, carine, trošarine, putarina 0,15 KM

Grafikon 1.

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Najveće izdvajanje u strukturi povrata u 2022. godini od 98,8% odnosi se na ukupan povrat PDV-a, od čega se 93,8% odnosi na povrat PDV-a poreskim obveznicima koji prema svojim PDV prijavama ostvaruju pravo na povrat, dok se 5,0% odnosi na povrat PDV-a međunarodnim organizacijama. Znatno manje izdvajanje u ukupnom povratu od 0,7% odnosi se na povrat trošarine, dok se izdvajanje od 0,5% odnosi na povrat po rješenjima iz carinskog postupka.

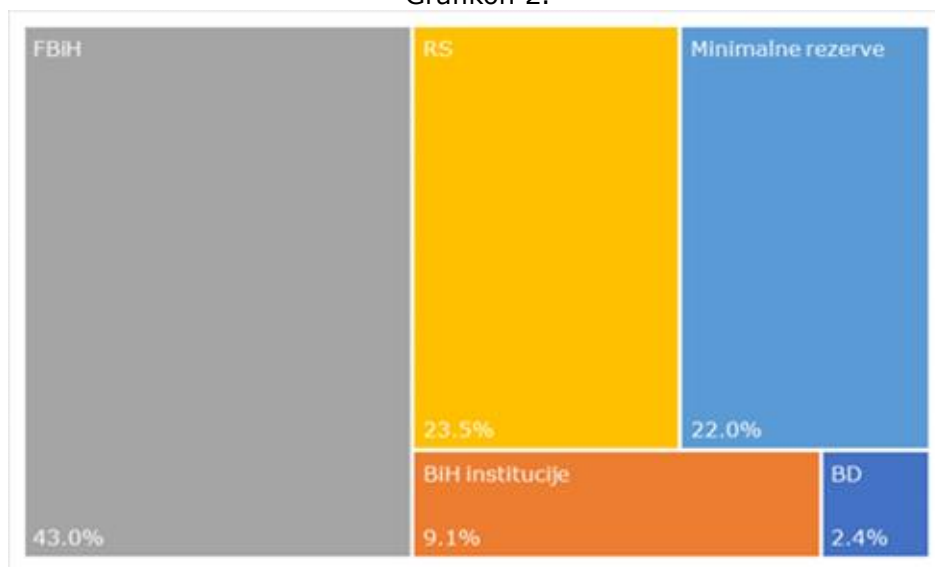
Nakon što se izvrše povrati, preostali iznos ukupno prikupljenih prihoda, umanjuje se za iznos namijenjen za minimalne rezerve, čiji je udio u ukupnim prihodima preostalim nakon izvršenog povrata u 2022. godini 22,0% (grafikon 2 i 3).

Nakon prihoda namijenjenih za minimalne rezerve, izdvaja se i doznačava pripadajući fiksni iznos prihoda namijenjenih za financiranje institucija BiH, a koji u 2022. godini obuhvata 9,1% ukupnog udjela u prihodima od neizravnih poreza (grafikon 2 i 3).

Preostali iznos nakon odbijanja iznosa za minimalne rezerve i iznosa koji pripada proračunu institucija BiH, predstavlja iznos za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu koji obuhvata iznos namijenjen za financiranje vanjskog duga (grafikon 2).

Grafikonom 2 prikazan je udio u raspodjeli prihoda Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu uključujući iznos za financiranje vanjskog duga, kao i udio u raspodjeli prihoda namijenjenih za minimalne rezerve i financiranje institucija BiH.

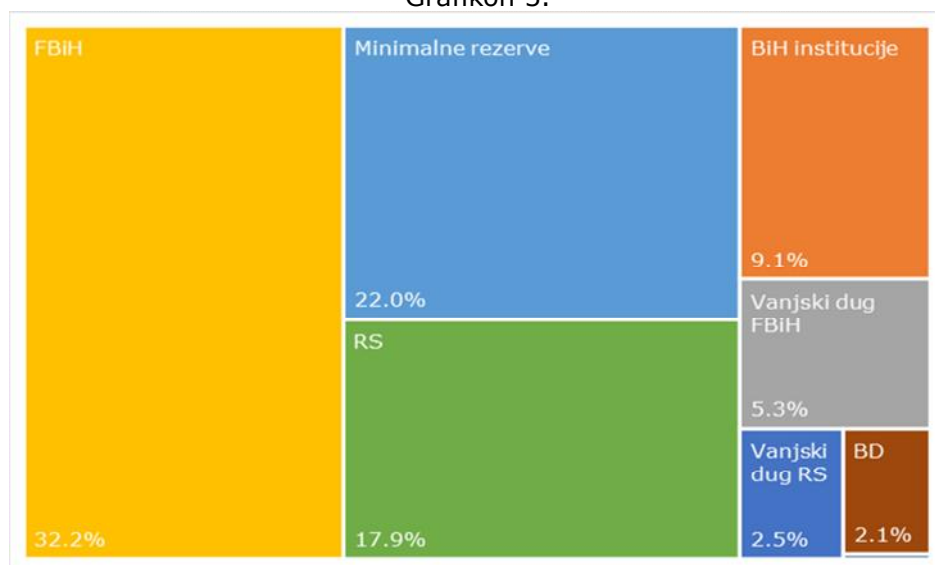
Grafikon 2.

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikonom 3 prikazan je udio u raspodjeli prihoda entitetima i Brčko Distriktu nakon izdvajanja dijela sredstava koji se odnosi na financiranje vanjskog duga, udio u raspodjeli prihoda namijenjenih za financiranje vanjskog duga entiteta i Brčko Distrikta, te udio u raspodjeli prihoda namijenjenih za minimalne rezerve i financiranje institucija BiH.

Grafikon 3.

Napomena: ■ Vanjski dug BD 0,1%

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

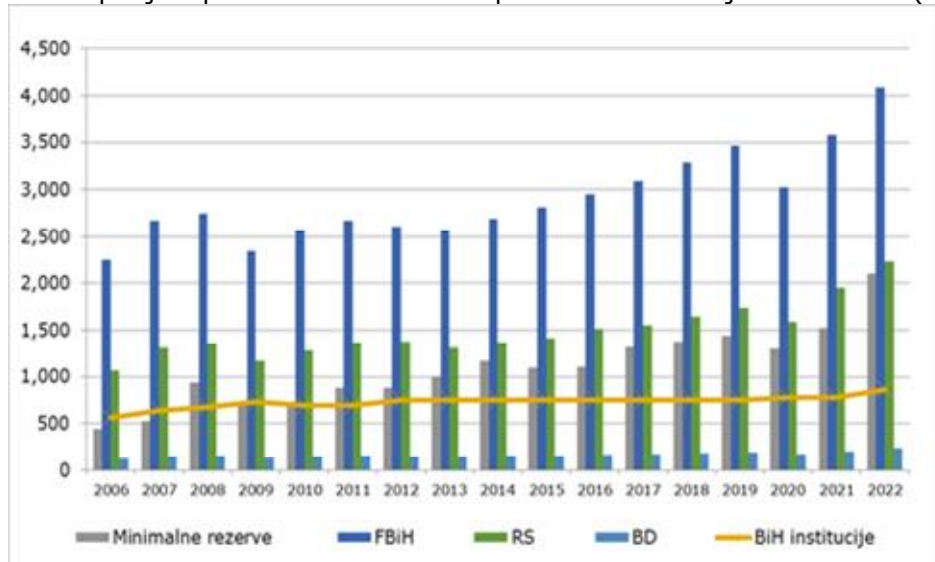
Raspodjela entitetima vrši se prema unaprijed utvrđenim koeficijentima raspodjele na kvartalnoj razini²⁰, dok je koeficijent za raspodjelu Brčko Distriktu fiksna²¹.

²⁰ Odnos zbira krajnje potrošnje iskazane u PDV prijavama obveznika na teritoriju danog entiteta, odnosno danog korisnika prihoda i zbira krajnje potrošnje iskazane u PDV prijavama na cijelom teritoriju BiH.

²¹ S obzirom da predstavnik Brčko Distrikta ima status promatrača u Upravnom odboru UNO, te glasanjem ne sudjeluje u odlučivanju o raspodjeli prihoda od neizravnih poreza sa jedinstvenog računa, Visoki predstavnik je, štiteći fiskalnu

Grafikonom 4 prikazano je kretanje raspodjele prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2006-2022. godina, u milijunima KM²².

Grafikon 4. Raspodjela prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2006-2022 (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U usporedbi sa 2021. godinom, najveći rast u 2022. godini ostvario je iznos raspodjele namijenjen za minimalne rezerve 37,6%, dok je Republici Srpskoj raspoređeno 14,6% više, Federaciji BiH 14,3% više, te Brčko Distriktu 14,4% više ovih prihoda. S obzirom da je iznos namijenjen za financiranje institucija BiH na godišnjoj razini u 2022. godini u odnosu na 2021. godinu povećan sa 780,0 milijuna KM na 865,5 milijuna KM, njegova raspodjela je veća za 11,0% u odnosu na prethodnu godinu.

Poredeći podatke iz 2022. godine sa podacima iz 2020. godine, za minimalne rezerve je raspoređeno 61,6% više prihoda od neizravnih poreza, dok je Republici Srpskoj raspoređeno 40,8%, Federaciji BiH 35,1%, te Brčko Distriktu 37,1% više prihoda. Kako je iznos namijenjen za financiranje institucija BiH u 2020. godini bio isti kao i u 2021. godini, tako je stopa porasta u raspodjeli ovih prihoda u 2022. godini u odnosu na 2020. godinu ista kao i u odnosu na 2021. godinu, 11,0%.

U usporedbi sa godišnjim podacima prije nastanka šoka Covid-19, u 2022. godini je za minimalne rezerve raspoređeno 45,4% više prihoda u odnosu na 2019. godinu. U usporedbi sa istim razdobljem, raspodjela prihoda Republici Srpskoj veća je 28,8%, Federaciji BiH 18,2%, te Brčko Distriktu 21,7%. S obzirom da je iznos raspodjele prihoda od neizravnih poreza namijenjen za financiranje institucija BiH u 2019. godini iznosio 750,0 milijuna KM, raspoređeni iznos institucijama BiH u 2022. godini veći je za 15,4%.

U usporedbi sa 2006. godinom, najveći rast u 2022. godini imao je iznos raspodjele namijenjen za minimalne rezerve koji je za 372,7% veći. Također, značajno je povećanje ukupne raspodjele entitetima i Brčko Distriktu u istom razdoblju. Iznos raspoređen Republici Srpskoj veći je za 108,9%, Federaciji BiH za 81,6%, Brčko Distriktu za 90,4%, dok je iznos raspodjele namijenjen za financiranje institucija BiH veći za 52,9%.

autonomiju koju je Brčko imalo prije reforme sustava neizravnog oporezivanja, odlukom od 01.06.2007. godine nametnuo fiksni koeficijent za Brčko Distrikt u visini od minimalno 3,55% ili najmanje 124 milijuna KM godišnje u apsolutnom iznosu.

²² Iznos bruto prihoda isključuje prihode od namjenske putarine.

Tabelom 1 prikazano je udio u raspodjeli prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2006-2022. godina.

Tabela 1.

u %	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Minimalne rezerve	10.0	10.0	15.9	14.5	13.5	15.3	15.4	17.3	19.1	17.6	17.1	19.2	19.0	19.0	18.9	19.0	22.0
BiH institucije	12.7	12.1	11.5	14.3	12.7	12.0	13.0	13.0	12.3	12.0	11.6	10.9	10.4	9.9	11.4	9.7	9.1
FBiH	50.6	50.5	46.8	45.9	47.5	46.4	45.2	44.5	43.9	45.2	45.6	44.9	45.4	45.7	44.1	44.5	43.0
RS	24.0	24.7	23.2	22.8	23.7	23.7	23.9	22.7	22.2	22.7	23.3	22.6	22.8	22.9	23.1	24.3	23.5
BD	2.7	2.7	2.6	2.5	2.6	2.6	2.5	2.5	2.4	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.4
Ukupno	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Tabelom 2 prikazana je razlika u udjelu u raspodjeli prihoda u neizravnih poreza u p.b. za 2022. godinu u usporedbi sa godinama koje su određene za usporedbe u svrhu ove analize.

Tabela 2.

promjena u p.p.	Indeks (2022-2021)	Indeks (2022-2020)	Indeks (2022-2019)	Indeks (2022-2006)
Minimalne rezerve	3.1	3.1	3.0	12.1
BiH institucije	-0.6	-2.3	-0.8	-3.6
FBiH	-1.6	-1.2	-2.7	-7.6
RS	-0.8	0.3	0.6	-0.5
BD	-0.1	0.0	-0.1	-0.3

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U odnosu na 2021. godinu, u 2022. godini je smanjen udio institucija BiH (-0,6 p.b.), udio Federacije BiH (-1,6 p.b.), udio Republike Srpske (-0,8 p.b.) i udio Brčko Distrikta (-0,1 p.b.), dok je udio u raspodjeli namijenjeno za minimalne rezerve povećano (3,1 p.b.).

U usporedbi sa 2020. godinom, u 2022. godini je manje udio institucija BiH (-2,3) i udio Federacije BiH (-1,2 p.b.), dok je udio u raspodjeli namijenjeno za minimalne rezerve (3,1 p.b.) i udio u raspodjeli Republike Srpske (0,3 p.b.) veće. Udio u raspodjeli prihoda od neizravnih poreza Brčko Distrikta u promatrane dvije godine je na istoj razini.

Razlika u raspodjeli po korisnicima prihoda od neizravnih poreza predstavljena tabelom 2 u 2022. godini u odnosu na 2019. godinu prikazuje povećan udio u raspodjeli za minimalne rezerve (3,0 p.b.) i Republiku Srpsku (0,6 p.b.), te smanjen udio u raspodjeli institucija BiH (-0,8 p.b.), Federacije BiH (-2,7 p.b.) i Brčko Distrikta (-0,1 p.b.).

Na bazi udjela korisnika u raspodjeli prihoda od neizravnih poreza u 2022. godini, u odnosu na početno razdoblje, odnosno 2006. godinu, smanjen je udio u raspodjeli namijenjen za financiranje institucija BiH (-3,6 p.b.), udio Federacije BiH (-7,6 p.b.), Republike Srpske (-0,5 p.b.) i Brčko Distrikta (-0,3 p.b.), a u korist udjela u raspodjeli za minimalne rezerve koje je povećano (12,1 p.b.).

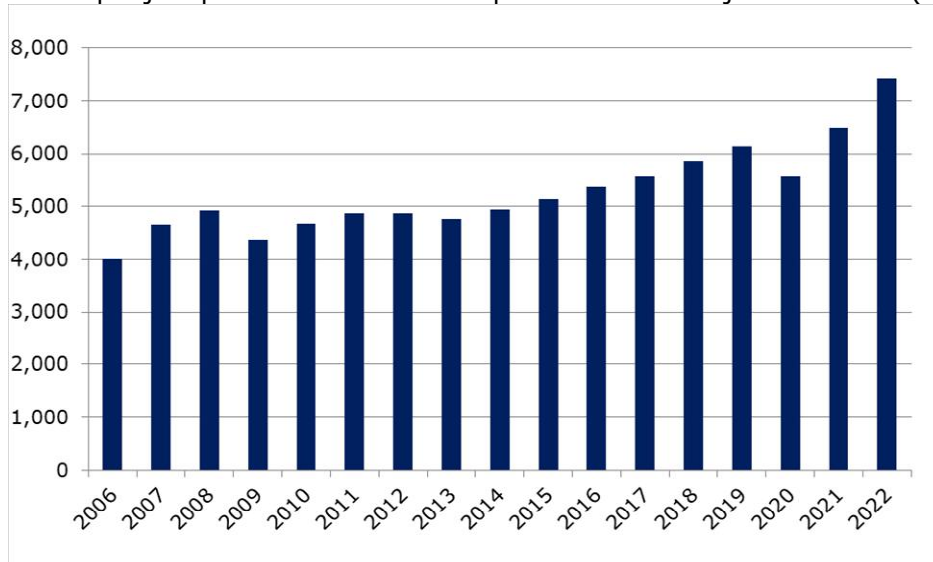
1.1.2. Raspodjela neto prihoda korisnicima

Preostali iznos nakon izdvojenog dijela sredstava namijenjenog za minimalne rezerve obuhvata iznos neto prihoda od neizravnih poreza koji je namijenjen za raspodjelu korisnicima – institucije BiH, Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko Distrikt²³.

²³ Uključujući vanjski dug Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta

Grafikonom 5 prikazani su ukupno raspoređeni neto prihodi od neizravnih poreza za razdoblje 2006-2022. godina, u milijunima KM.

Grafikon 5. Raspodjela prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2006-2022 (u mil. KM)

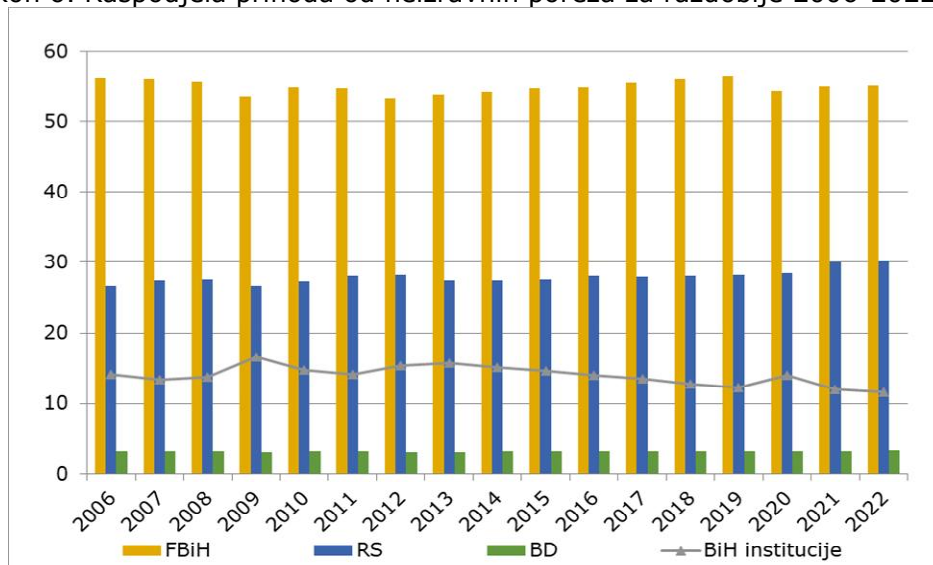
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U promatranom vremenskom razdoblju najveći negativan utjecaj na raspodjelu prihoda od neizravnih poreza imala je pojava globalne ekonomsko-financijske krize koja se javlja 2008. godine u svijetu, te 2009. godine utječe na pad ukupnih neto prihoda od neizravnih poreza u BiH. Drugi šok u promatranom vremenskom razdoblju prouzročen pojavom pandemije Covid-19, odnosno mjerama u borbi protiv širenja virusa, za posljedicu je imao značajan pad u raspodjeli prihoda korisnicima u 2020. godini. Globalna inflacija u 2022. godini dovela je do značajnog povećanja cijena, ubrzanja novčanih tokova, te značajnog povećanja prihoda od neizravnih poreza u zemlji namijenjenih za raspodjelu korisnicima. Tako je, iznos neto prihoda od neizravnih poreza raspoređen korisnicima u 2022. godini najveći u promatranom vremenskom razdoblju, te je ukupna raspodjela ovih prihoda zabilježila historijski maksimum na godišnjoj razini. Iznos ukupnih neto prihoda od neizravnih poreza namijenjenih za raspodjelu korisnicima u 2022. godini je za 14,0% veći u odnosu na 2021. godinu, za 33,4% veći u odnosu na godinu pogođenu šokom Covid-19, 2020., za 21,0% veći u odnosu na 2019. godinu, te za 85,1% veći u odnosu na početnu promatranu godinu, 2006.

Grafikonom 6 prikazano je udio u raspodjeli neto prihoda od neizravnih poreza korisnicima - institucijama BiH, Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu²⁴, za razdoblje 2006-2022. godina. Grafikonom je prikazan fluktuacijski trend kretanja sa najvećim udjelom Federacije BiH u ukupnoj raspodjeli neto prihoda, nakon čega je značajno udio Republike Srpske u raspodjeli, zatim institucija BiH i Brčko Distrikta.

²⁴ Uključujući vanjski dug Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta

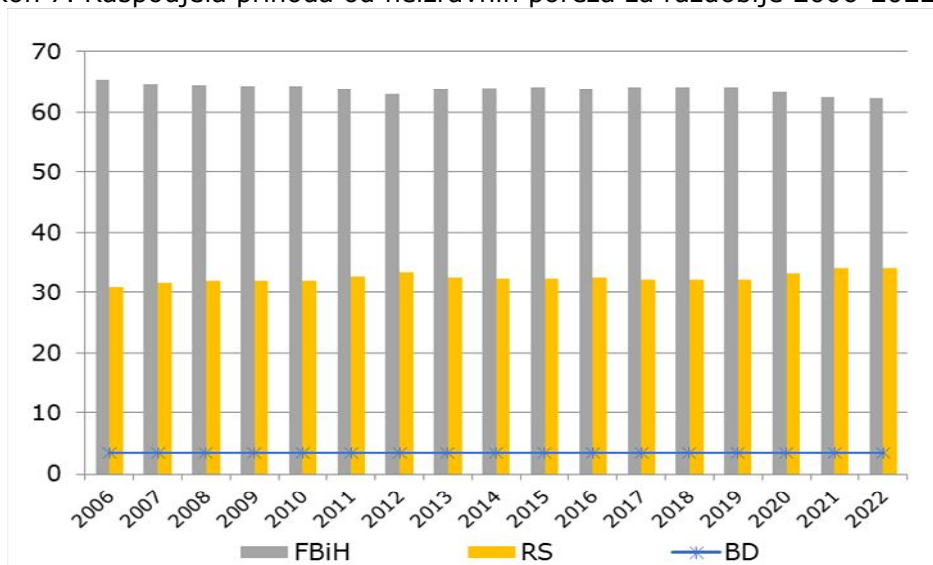
Grafikon 6. Raspodjela prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2006-2022 (u %)

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikonom 7 prikazan je udio u raspodjeli neto prihoda od neizravnih poreza entitetima i Brčko Distriktu²⁵ u razdoblju 2006-2022. godina nakon izdvajanja pripadajućeg dijela institucijama BiH.

Grafikon 7. Raspodjela prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2006-2022 (u %)

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Dinamika kretanja udjela entiteta u raspodjeli fluktuira na osnovu koeficijenata za raspodjelu baziranih na krajnjoj potrošnji, dok je udio Brčko Distrikta fiksna na osnovu definiranog koeficijenta za raspodjelu. U promatranom razdoblju Federacija BiH je ostvarila najveći udio u raspodjeli na godišnjoj razini u 2006. godini, a najmanje u 2022. godini u korist Republike Srpske.

Ukoliko se usporedi godišnja raspodjela neto prihoda od neizravnih poreza iz 2022. godine sa godišnjom raspodjelom ovih prihoda iz 2021. godine, udio Federacije BiH manje je 0,1 p.b. u korist Republike Srpske. Takođe, u 2022. godini koeficijent raspodjele Federaciji BiH manji je za

²⁵ Uključujući vanjski dug Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta

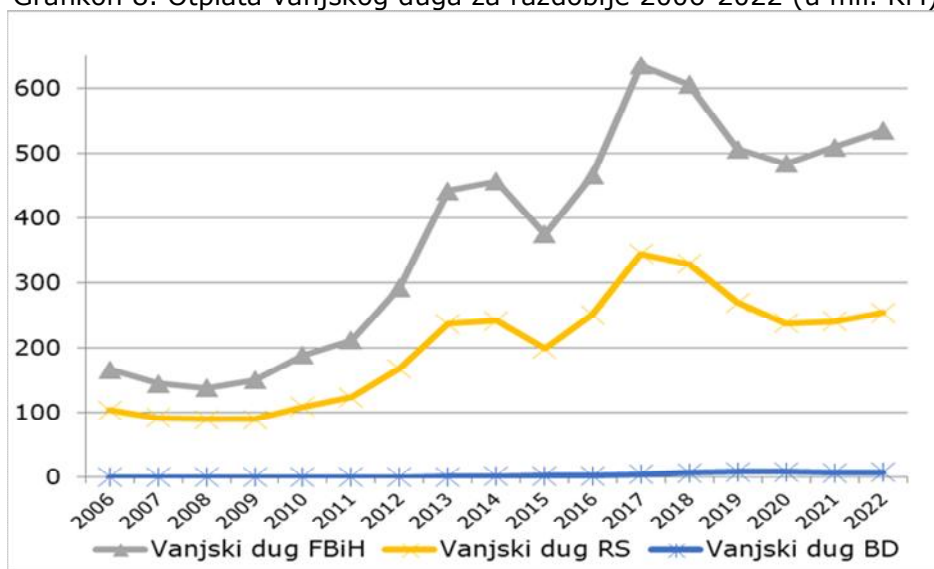
0,9 p.b. u odnosu na 2020. godinu, u odnosu na 2019. godinu manji je za 1,9 p.b., dok je u odnosu na 2006. godinu manji za 3,0 p.b. u korist Republike Srpske.

2. Vanjski dug

Nakon što se od ukupno prikupljenih bruto prihoda izdvoje pripadajuća sredstva namijenjena za minimalne rezerve, te nakon što se izdvoji pripadajući iznos za financiranje institucija BiH, prioritetno se, a prije raspodjele u proračune entiteta i Brčko Distrikta, izdvaja iznos za financiranje vanjskog duga. Sukladno dinamici dospeljeća, iznos namijenjen za financiranje vanjskog duga se oduzima od ukupnih sredstava namijenjenih za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu. Iako je vanjski dug prema stranim kreditorima evidentiran kao obveza BiH, on je obveza entiteta i Brčko Distrikta, te se na osnovu toga iznos za njegovo financiranje ne raspodjeljuje u proračune entiteta i Brčko Distrikta²⁶.

Grafikonom 8 prikazano je kretanje raspodjele prihoda od neizravnih poreza namijenjenih za financiranje vanjskog duga u razdoblju 2006-2022. godina, u milijunima KM.

Grafikon 8. Otplata vanjskog duga za razdoblje 2006-2022 (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikonom je prikazan fluktuacijski trend kretanja otplate vanjskog duga entiteta, dok je trend kretanja otplate vanjskog duga Brčko Distrikta u blagom porastu u posljednjih nekoliko godina na godišnjoj razini. Najveća otplata vanjskog duga entiteta u promatranom razdoblju na godišnjoj razini zabilježena je u 2017. godini, a u skladu sa ranije preuzetim međunarodnim obvezama i dinamikom otplate.

Tabelom 3 prikazan je udio entiteta i Brčko Distrikta u ukupnim izdvajanjima za otplatu vanjskog duga za razdoblje 2006-2022. godina.

²⁶ Plan otplate i dinamika plaćanja određena je rasporedom Ministarstva financija i trezora BiH, dok proceduru plaćanja vrši Centralna banka kao fiskalni agent.

Tabela 3.

u %	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vanjski dug FBiH	61.6	61.1	60.7	62.6	63.4	63.1	63.4	64.9	65.2	65.0	64.7	64.5	64.3	64.5	66.2	67.2	67.1
Vanjski dug RS	38.4	38.9	39.3	37.4	36.6	36.8	36.5	34.9	34.6	34.5	34.9	35.0	34.9	34.4	32.6	31.9	31.9
Vanjski dug BD	0.0	0.0	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.1	0.2	0.5	0.4	0.5	0.8	1.1	1.2	0.9	1.0
Ukupno	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Tabelom 4 prikazana je razlika u udjelima u ukupnim izdvajanjima za otplatu vanjskog duga za 2022. godinu u usporedbi sa godinama koje su određene za usporedbu u svrhu ove analize.

Tabela 4.

promjena u p.p.	Indeks (2022-2021)	Indeks (2022-2020)	Indeks (2022-2019)	Indeks (2022-2006)
Vanjski dug FBiH	-0.1	0.9	2.6	5.5
Vanjski dug RS	0.0	-0.7	-2.5	-6.4
Vanjski dug BD	0.0	-0.3	-0.1	1.0

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Udio entiteta i Brčko Distrikta u izdvajanju prihoda od neizravnih poreza namijenjenih za financiranje vanjskog duga u 2022. godini srazmjerno je izdvajanju iz prethodne godine, 2021. U odnosu na 2020. godinu, udio Federacije BiH u otplati vanjskog duga je veći (0,9 p.b.), dok je srazmjerno manji udio Republike Srpske (-0,7 p.b.) i Brčko Distrikta (-0,3 p.b.). Također, u usporedbi sa 2019. godinom, udio Federacije BiH je veći (2,6 p.b.) dok je udio Republike Srpske (-2,5 p.b.) i udio Brčko Distrikta (-0,1 p.b.) u otplati vanjskog duga manji. Na bazi udjela u izdvajanju prihoda namijenjenih za otplatu vanjskog duga u 2022. godini u odnosu na početno razdoblje iz analize, odnosno 2006. godinu, udio Federacije BiH (5,5 p.b.) i Brčko Distrikta (1,0 p.b.) je veći, dok je udio Republike Srpske manji (-6,4 p.b.).

3. Prihodi od putarine za autoputeve

Prihodi od putarine se prikupljaju na poseban podračun u okviru jedinstvenog računa²⁷, a njihova raspodjela vrši se u skladu sa Zakonom o uplatama na jedinstveni račun i raspodjeli prihoda. Od ukupno naplaćenih prihoda, 10% ostaje na podračunu jedinstvenog računa i služi za poravnanje prihoda po utvrđivanju konačne metodologije raspodjele, dok se preostalih 90% dijeli između entiteta i Brčko Distrikta prema utvrđenim postotcima - Federacija BiH 59%, Republika Srpska 39%, Brčko Distrikt 2%²⁸. Iznos putarine po litru derivata koji se prodaju na tržištu BiH je u razdoblju 01.07.2009-31.01.2018. godine iznosio 0,10 KM²⁹, dok u razdoblju 01.02.2018-31.12.2022. godine iznosi 0,25 KM³⁰.

Grafikonom 10 prikazan je iznos koji je prema propisanoj metodologiji, a u skladu sa važećim Odlukama, raspoređen u razdoblju 01.07.2009-31.12.2022. godina, u milijunima KM.

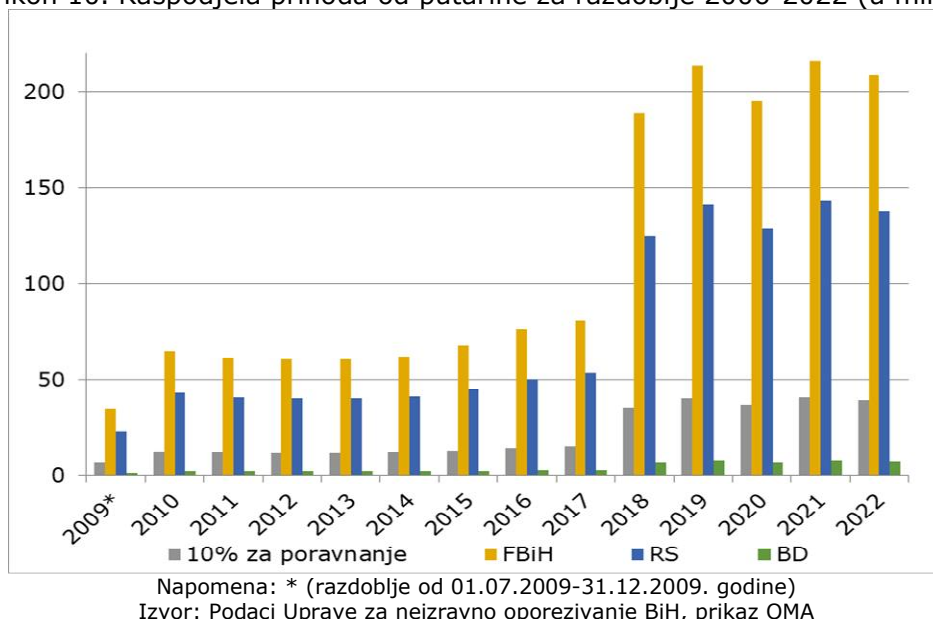
²⁷ Otvoren kod Centralne banke BiH

²⁸ U skladu sa Odlukom o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoceste, „Službeni glasnik BiH”, br. 102/09 i Odlukom o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za izgradnju autocesta i izgradnju i rekonstrukciju drugih putova, „Službeni glasnik BiH”, br. 50/18

²⁹ Zakon o tržarinama u BiH, „Službeni glasnik BiH”, br. 49/09

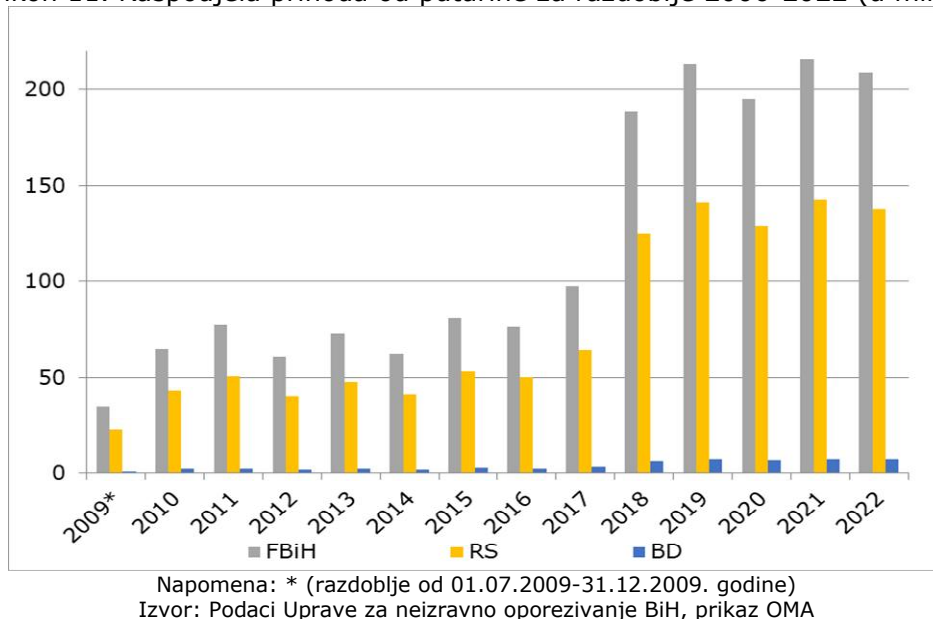
³⁰ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trošarinama u BiH, „Službeni glasnik BiH”, br. 91/17

Grafikon 10. Raspodjela prihoda od putarine za razdoblje 2006-2022 (u mil. KM)

Iznos od 10% koji se prema važećim Odlukama zadržava na podračunu jedinstvenog računa i služi za poravnanje prihoda po utvrđivanju konačne metodologije raspodjele, akumulira se do donošenja Odluke Upravnog odbora Uprave za neizravno oporezivanje o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve koja su ostala na podračunu jedinstvenog računa. U skladu s tim, u promatranom razdoblju³¹ je u 2011, 2013, 2015 i 2017. godini³² sa podračuna jedinstvenog računa izvršena raspodjela dijela akumuliranog iznosa namijenjenog za poravnanje. Grafikonom 11 prikazan je pripadajući iznos dodijeljen entitetima i Brčko Distriktu prilikom redovne raspodjele, uvećan za akumulirani iznos dodjeljen u skladu sa Odlukama, u milijunima KM.

Grafikon 11. Raspodjela prihoda od putarine za razdoblje 2006-2022 (u mil. KM)

³¹ 01.07.2009-31.12.2022.

³² Odluke o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoceste koji su akumulirani na podračunu jedinstvenog računa; „Službeni glasnik BiH”, br. 83/11, 62/13, 67/15, 45/17

Kretanje raspodjele prikazano grafikonom obuhvaćeno je zakonskim izmjenama u smislu iznosa prihoda od namjenske putarine. S obzirom da Zakon nije bio u primjeni svih dvanaest mjeseci 2018. godine³³, potpuni efekat izmjene Zakona na godišnjoj razini vidljiv je od 2019. godine, dok se prihodi od putarine naplaćeni u 2009. godini odnose na razdoblje od šest mjeseci. U razdoblju 01.07.2009-31.12.2017. godina, oscilacije u raspodjeli prihoda od putarine na godišnjoj razini javljaju se u godinama obuhvaćenim dodatnim raspodjelama u skladu sa Odlukama, te je najveći ukupan iznos za raspodjelu prihoda od putarine za autoceste na godišnjoj razini zabilježen u 2017. godini. Od početka primjene zakonskih izmjena³⁴, iznos raspoređenih prihoda od putarine za autoceste na godišnjoj razini znatno je veći u usporedbi sa prethodnim godinama, te je najveći u 2021. godini.

Ukupan iznos prihoda od putarine u 2022. godini je za 3,4% manji u odnosu na prethodnu godinu, dok je u odnosu na 2020. godinu ukupno raspoređen iznos po istom osnovu 6,8% veći. U usporedbi sa 2019. godinom, u 2022. godini je raspoređeno ukupno 2,3% manje prihoda od putarine, dok je u odnosu na 2017. godinu, odnosno u usporedbi sa godinom prije zakonskih izmjena, u 2022. godini raspoređeno 117,2% više ovih prihoda.

Arhiva biltena:

http://www.oma.uino.gov.ba/04_objasnjenja.asp?l=h

³³ Početak primjene 01. veljače 2018. godine

³⁴ od 01.02.2018. godine